

F E N Y Ő M I K S A

ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ

HITLER

TANULMÁNY

N Y U G A T K I A D Á S A 1934

*„Ordasokkal élünk
Nádban, gazban, sárban,
Mi a célunk, mi a célunk
E nagy bujdosásban?”*

*„Hadd el, komám, hadd el
Hadd el, komám, mindegy.
A Mennybéli régen-régen
Erre küldött minket”*

*„Majd eligazítja,
Hogyha jónak látja,
Addig pedig kóborogjunk
Tovább a világba.”*

Ady Endre: Két kurucz beszélget.

Előszó

Nem a lélekbúvár kíváncsisága adta a tollat a kezembe, bár mindaz, a mi Németországban Hitler körül és Hitler révén történik, lélektani megfigyelések számára olyan gazdag anyagot tár elénk, a tömegpsychológia régi tételeit úgy támasztja alá, új megállapításokra úgy ad lehetőséget, hogy valóban nem könnyű dolog ennél a sokrétegeződésű témánál mellőzni a psychológia célkitűzéseit. Históriát sem kívánok írni; nemcsak azért, mert egysíkon az eseményekkel hiányzanak az alpesi csúcsok, melyek magasságából a másnak izgató jelenségeit áttekinthetnők, hiányzik a távolság hűvössége, melynek sugártörésében a jelentéskéretű dolgok jelentéktelenséghe halványulnak, holott – látjuk – a kortárs szemében olyan félelmetes formákat öntenek, mint az Erlkönigbeli gyermek szemében az útmenti fűzek. A történetíró napja még nem érkezett el; igazán mondja Burckhardt: „ha azt akarjuk, hogy a történelem csak valamennyire is megoldja számunkra az élet nagy és nehéz talányát, az egyéni és kortársi aggodás régióiból más vidékekre kell mennünk, ahol látásunk nincs azonnal elhomályosítva.” Lehetne lyra is, ami e tárgy közelségébe visz: ki tudja izgalom és szenvedély nélkül nézni a német eseményeket; nagyon is el bírom képzelni, hogy ennek a szenvedélynek elemzése, az

erről szóló konfesszió érdekelheti a közönséget, feltéve, hogy a vallomásttevő becsületesen vall és vallomását jól írja meg.

Nem a lélekbűvár kísérletéről, nem a történetíró vissza-felé néző prófeciájáról, nem is a lyrikus magaelemzéséről van itten szó. Egészen más, nagyobb dologról: a *magyarság ügyéről, a magyar jövő alakulásáról*. Arról van szó, hogy az a kataklizma, melyet a hitleri Németország felidézni készül – nyilván akarata ellenére s nem valamely a világot nyugodni nem hagyó gonoszszágból –, hol találja a trianoni Magyarországot, melyik oldalon, milyen örvények szélén, milyen szédületekben? Mert ne áltassuk magunkat: valahol majd kell lennünk, valahová majd szorítottunk Germania és Gallia ez örök küzdelmében, melytől Európa immár századok óta nem jut nyugalomhoz. A semlegesség lehetősége nem adatott meg nekünk: Magyarországnak döntenie kell – nyilván még ma, mert holnap esetleg már későn lesz –, hogy melyik oldalra akar állni, az európai politika milyen alakulásától várja a maga nemzeti céljainak megvalósítását. A célt tudjuk: nyolc és félmillió magyar ezen a területen nem élhet meg és nem élhet meg elszakítva másikkal több mint hárommilliónyi magyartól; itt komoly változásnak kell bekövetkeznie: *a trianoni szerződés rivíziója nélkül nálunk nincs élet és Európában nincs béke*.

S vajon mitől várhatjuk ezt a változást? Várhatjuk-e a nagy germán birodalomtól, melynek körvonalai a hitleri elgondolás kódéből most bontakoznak ki, Ausztria németiségét, Posent és Sziléziát, a balti tartományokat magához ölelően? Vagy pedig várhatjuk a hatalmak koalíciójától, melyet egy világháborútól való páni rettegés most kovácsol össze, olyan méretekben, olyan felkészültséggel, hogy már aludni sem tudnak óriásfegyverzetük lidércnyomása miatt? Magyar-

ország hivatalosan a semlegességet vallja s ha külügyi politikánk szíve inkább húz Németországhoz, ezen nem is csodálkozhat, aki látja, hogy Franciaország milyen nehezen tudja elszánni magát arra, hogy egy megértő gesztust mutasson a magyar nemzeti politika célkitűzései iránt, (még pénzt is inkább ad), holott a harmadik birodalom mai elszigeteltségében szíves örömet, tüntető barátsággal fogadja a kis-ország feléje nyújtott jobbját s ragadja magával ismeretlen sorsok felé. Tagadhatatlan, hogy nálunk könnyebb német politikát csinálni, mint franciát; nem mintha szívünkhöz közelebb állna a porosz, mint a francia; a Schulter an Schulter idején sokszor igen keserűn tapasztaltuk – Tisza István levelei tanúskodnak erről – hogy milyen szakadékok választják el a magyar szellemet a porostól. A két legyőzött ország sorsának párhuzamossága az, a mi nálunk könnyebbé teszi a németbarát politikát. Németország a versaillesi szerződés revízióját akarja, mi a trianoniét; Németország fegyverkezési egyenjogúságot követel, mi sem akarunk védtelenek lenni az állig felfegyverzett szomszédainkkal szemben. Németország megerősödése és érvényesülése Csehország összeomlását jelenti, a tótság autonómiáját, közel egymillió magyarnak felszabadulását, a ruthén földnek visszakapcsolását, s ha a német birodalom az Anschluss révén határunkig is ér és a Dunántúl szaporodó németsege révén torkunkon tartja is markát, s ha rajtunk keresztül át is nyúl az erdélyi szászország területéig, mégis a német erő ellensúlyt, védelmet jelent a minden oldalról fenyegető szláv expanzióval szemben. A magyarságnak a germánság mellé kell állnia, ha nem akar homokszigetként beleveszni a szláv tengerbe; hirdeti egy igazán kiváló külpolitikuskunk. De hátha nem így lesz, ha a magyar sors nem a germánság és szlávtság vagyvagy-a között dől el,

hanem a harmadik birodalom és Franciaország döntő küzdelmében, ha Franciaország rájön arra (s minden jel arra mutat, hogy már rájött), hogy Clemenceau tévedett, mikor azt hitte, hogy a francia-német problémát ötven esztendőre elintézte, mert ez minden tizenöt esztendőben vérrel és vassal intézendő el és ami következtetést ebből levon, az a harmadik birodalom lázálmainak letörését jelenti, vajon szabad-e nekünk akkor úgy állani a hitleri politika mellé, hogy Németországnak esetleg bekövetkező letörése reánk is új tragédiát idézzon fel?

Magyarországnak ebben a sorsos kérdésben döntenie kell lehetőleg még ma, mert holnap már későn lehet. Hogy látóbban, megfontoltabban dönthessünk: ezt a célt kívánja szolgálni a tanulmány, melyet Hitlerről írtam – a tárgyilagosság becsületes szándékával (ki tudja ellenőrizni kortárs, hogy ez mennyire sikerült neki?) sine ira, de nem épen stúdium nélkül.

Hitler

„Keletkezésünk első idejében semmitől sem szenvedtünk annyit, mint a jelentéktelenségtől, nevünk ismeretlenségétől és az ismeretlenség folytán nagyon is kérdéses sikertől.

*A hitleri
mozgalom
jelentősége*

Gondoljuk csak meg: hat-hét ember, névtelen szegény ördög, összefog azzal a szándékkal, hogy mozgalmat indít, melynek majdan sikerülni fog, ami addig a nagy tömegpártoknak nem sikerült: a német birodalom újrafelépítése hatalomban és fényességben. Ha akkor megtámadnak, vagy akár kinevetnek bennünket, boldogok lettünk volna.” Így ír Adolf Hitler „Mein Kampf” című könyvében a mozgalom kezdeteiről. Hogy hogyan lett ezekből a müncheni sörházi kezdetekből, szegényes gyülekezetekből, melyekre a meghívókat maguk a vezetők hordták szét (Hitler egy ilyen alkalommal maga nyolcvan meghívót kézbesített), hogy hogyan lett ezekből a legényegyleti eszmecserekből a legnagyobb népmozgalom, mely Luther óta Németországon átviharzott, hogy aztán egész Európát alapjaiban rázza meg, hogyan került tizenhárom esztendő alatt Bismarck öröke – olyan hatalmi jogkörrel, amilyenről Bismarck még tán álmodni sem mert, Hitler kezébe, hogyan vált magának Hitlernek alakja legendává, a németiség szemében mindazokkal a virtusokkal ékessé, melyeket a népfantázia hőseire, egy

evszazadok tolyaman aggat! mindezek nenez kerdesek, melyekre igazán megfelelni csak egy Burckhardtnak, egy Taine-nek, egy Renannak zsenije tudna. Azt mondja Burckhardt a Weltgeschichtliche Betrachtungen című történetfilozófiai művében: „És keletkezik egy történelmi hatalom, pillanatnyi leg-

erősebb indokoltsággal, mindenfajta földi életformával, alkotmányokkal, elő jogos rendekkel, a temporalis-sal szorosan összekapcsolódó vallással és egy nagy birtokállomány, társadalmi erkölcs, megfelelő jogfelfogás alakul ki ezekből vagy akaszódik rájuk s válnak idővel e hatalom támaszaivá, sőt e korszak erkölcsi erőinek egyedül lehetséges hordozóivá. De a szellem nem pihen, nagy bomlasztó, folytatja munkáját. Persze a kialakult életformák ellenállnak, de a hasadás, akár forradalom, akár lassú pusztulás útján, morálok és vallások bukása, a világfelfordulás mégis csak bekövetkezik. De közben a szellem már építi a maga új alkotmányát, melynek külső foglalatja idővel ugyanezt a sorsot fogja elszenvedni. És az ilyen történelmi erőtényezőkkel szemben a kortárs-egyéniesség teljesen képtelennek érzi magát; rendesen valamelyik pártnak – a támadónak vagy az ellenállónak – a martaléka lesz. Kevés az a kortárs, aki az eseményeken kívül megtalálja az archimedesi pontot, amelyből a dolgokat szellemileg legyűrheti. Hosszú időnek kell elmúlni, míg az emberi szellem szabadon tud lebegni a múltak fölött.” Így Burckhardt s valóban, hol az a történetíró, az a kíváncsi pszichológus, aki el tud vonatkoztatni korának, környezetének, személyének célzataitól? „minél inkább közeledik a történetírás a mi korunk, illetőleg a mi becses személyünk felé, annál érdekesebb lesz számunkra, holott csak mi leszünk érdekeltőbbek.”

Ez az egyik s tán a legnagyobb nehézsége *Hiányosnak a Hitler-probléma megfejtésének.* De van egy *a doku-* másik nagy akadály is. *Hiányoznak a doku-* *mentumok.* Mi az, amire mi megállapításainkat alapíthatjuk, micsoda okmányokra, tényekre, cselekedetekre? Szabad-e egy tízesztendős pártpolitikai küzdelem propaganda-írásaira, plakátjaira és népgyűlési beszédeire egy tízenegyhónapos kormányzati rezsím zavaros gesztusaira, erupatív cselekedeteire, tapogatódzó kísérleteire – mintegy hiteles történelmi dokumentumokra – alapítani megfigyeléseinket és következtetéseinket. Ami rendelkezésünkre áll, nagyon

szegényes anyag: Hitlernek „Mein Kampf” című munkája – önéletrajz, vallomások, program, hitvita, – melyről Hitler alvezérei azt mondják, hogy a nemzeti szocializmus koránja, mely minden hölcseséget felölel, tehát minden más bölcseséget feleslegessé tesz; Gottfried Feder brosúrája, mely a programot, a nemzeti szocializmus világnézleti gondolatait tartalmazza s a Führer placet-jével jelent meg; Goebbelsnek, Gregor Strassernak, Alfred Rosenbergnak, Darrenak egy-egy brosúrája, s végül egy csomó antiszemita írás, a Zion bölcséről elnevezett silány hamisítványtól Fritsch: A zsidókérdés kézikönyvéig. Körülbelül ez minden, ami irodalom rendelkezésünkre áll és ezenfelül tizenegy hónapnak kormányzati gyakorlata: kultúrpolitikája, szociális és gazdasági tevékenysége, belső és külső politikája.

Hát persze, ha az irodalmát nézzük, mehetnénk túl is a fentebb megjelölt körön, amint- *Nietzsche, Nietzsche*, hogy máris keletkezőben van egy irodalom, *az ő*s mely – mint ősoket, címeres családfát a parvenü – keresi a vonatkozásokat Nietzschéhez, merthogy ez a nietzschei szó „Wille zur Macht” kitűnően talál a diktatúrahajlandósághoz és Nietzsche arisztokratizmusa a nemzeti szocialisták demokrácia gyűlöletéhez („im Ganzen aber wünschte ich, dass der Zahlen-Blödsinn und der Aberglaube an Majoritäten sich noch nicht in Deutschland, wie bei den lateinischen Rassen festsetzte und das man endlich auch noch etwas in politicis erfände). Nietzsche tétele az emberek egyenlőtlenségéről – Führer und Heerde – nem egy goebbelsi Kraftausdruck igazolásául szolgál és ahol a nemzeti szocializmus világnézletéről értekeznek, ott a nietzschei hivatkozások nem hiányoznak, – már tudniillik azok, melyek épen alkalmasan felhasználhatók. És mehetnénk a tehetséges Arthur Moeller van den Brückig, akiről életrajzírói és tanítványai megállapítják, hogy a nemzeti eredetű és szociális akarátú forradalom gyökérszálaival az ő műveibe nyúlik, ő a theoretikusa a nyugat ellen való lázadásnak, hirdetője Németország keleti hivatásának, vallója az északi fajok felsőbbségének, tőle ered

a „Das dritte Reich” elnevezés, mely tulajdonképpen a maga történeti misszióját teljesítő, kelet felé tekintő Poroszországot jelenti. („Mert a békeszerződések Poroszországban helyes megérzéssel a fiatal népek princípiumát akarták sújtani, minden fiatalság szimbólumát a népek életében, államok s kultúrák születését és újjászületését, a teremtő erőket, melyek nem respektálják a kialakult történelmet, hanem felidéznek az elkövetkezőt.” Moellerbrück.)

Ez az elkalandozás az előparancsolt ősök útján azonban aligha könnyítené meg feladatunkat, sőt azáltal, hogy köteles tárgyilagossággal kénytelenek volnánk az elválasztó princípiumokra, a megkülönböztető jegyekre is rámutatni, olyan mértékben szélesbítené ki kutatásunk területét, olyan tömegét vetné fel a megoldásra váró problémáknak, hogy a konkrét kérdés helyes exponálása, logikus megfelelése valósággal eltorlaszoltatnék. Aki ma figyelni az események kialakulását s ma keresi magyarázatukat, nem tehet egyebet, mint hogy lelkiismeretesen elolvassa, elfogultság nélkül magyarázza a nacionalszocialista irodalom téziseit s megvizsgálja, hogy mit, hogyan, milyen szellemben, milyen eredményekkel váltott ezekből valóra Hitler tizenegyhónapos uralma.

Aki abból indul ki, hogy itt egy új világ-
A nemzeti szocializmus világnézete nézlet ütközik a régivel, az alaposan téved. Hitlernek „Küzdelmem” című könyvéből ilyennek még az árnyéka sem látszik: egy nem tehetőségtelen, mert szervezni tudó politikusnak beszámolója – s most, hogy beérkezett, hogy hatvan-hetven millió ember, vagy talán egész Európa sorsát tartja kezében: nem érdektelen beszámolója azokról az élményekről, melyek a politika felé hajtották és megérlelték benne azokat az eszméket, melyek ma már kész, formulázott pontokként illeszkednek bele a nacionalszocialista programba. Reám ezek a konfessziók nem teszik az őszinteség benyomását; a visszafelé néző jóslás bennük túlságos méreteket ölt, vallójuk mindent előre megérez, pontosan tudja az elkövetkező világtörténeti eseményeket s a mának távlatából bejósolja a multakat. (Hogy

is mondja csak Arany János a Nagydai cigányokban: „Tudja, hogy ütni fog, ki emel rá botot.”) Már mint gyermek tudatos nacionalista és öntudatlan forradalmár; a parlamenti alkotmány fogyatékoságainak és a Führerthum jelentőségének felismerője, a centralizáció híve, Habsburgok ellensége, akikben az Ausztriát is felölelő német egységnek végzetes ellenségét látja. Ferenc József még hatalma teljében kormányozza és szlávósítja népeit, mikor az ifjú Hitler már látja a jeleket, melyekből a kettős monarchia elkövetkező katasztrófáját olvassa ki. Mindez s egy csomó hasonló megállapítás az utólagos megkonstruáltság bélyegét viseli magán és épen azzal az attribútumával szemben tesz skeptikussá, melyre Hitler a legnagyobb súlyt veti: férfias őszinteségével.

De be kell vallanom, hogy tévedhetek, *Napoleon*, mert hogy ezt a gyanúmat semmiféle konkrétummal alátámasztani nem tudom; de amiben *Pilsudszky*, nem tévedek, hogy hiányzik belőle – nem valamely világnézet, hanem a magasabbrendű szellemiség, mely Napoleon egy-egy mondatából kiárad („nekem megvan a jogom – mondotta egyszer Napoleon – mindenre, amit ellenem panaszként felhoznak, azt válaszolni: *ez én vagyok*; én túl vagyok az egész világon, senki nekem feltételeket nem szabhat; én azt akarom, hogy még fantáziáimnak is alávessek magukat az emberek”), a teremtő erő közelségére valló szellem, mely Mussolini írásainak, nyilatkozatainak valami különös atmoszférát ad. Napóleonnak elhiszem, Mussolininek elhiszem, még Pilsudszky némaságának is, akivel úgy érzem, eddig túlkeveset foglalkoztak, s akinek alakja ebben a benne és körötte való némaságban nőttön-nő, – Hitlernek nem hiszem el; igaz, hogy viszont skeptikussá tesz a magam hitetlenségével szemben az a tény, hogy tíz és tízmilliók elhiszik neki, valósággal religiozus áhítatban fogadván magukba kijelentéseit. A szervezőképesség ezt a rajongást egymagában nem magyarázza meg; kell valami szuggesztív, a tömegek lelkét megmozgató, lebíró erőnek lakoznia benne, mely egy

emberként állítja táborába a németiséget (s ma már aki nem áll, az állíttatik); írásaiban azonban ennek a szuggesztivitásnak, ennek a mozgató erőnek semmi nyoma: amit vall, ahogy vallja, ahhoz tudnunk kell kancellárságát, a németiségre való sorsos befolyását, az európai erőtenyezők átcsoportosítására való hatását, hogy érdeklődésünket igazán felkeltse.

Van egy kemény és jól megfogalmazott *Hitler programja – északi csillag* megállapítása Hitlernek: „Aki programot állít annak nem az a feladata, hogy valamely dolog megvalósításának lehetőségeit megállapítsa, hanem hogy a dolgot magát világosan exponálja; vagyis ne törődjön az úttal, hanem a céllal. Az eszmének elvi helyessége a fontos s nem az, hogy nehezen lehet-e keresztülvinni. Amint a programot valló elkezd az abszolút igazság helyett a megalkuvást, a célszerűségi szempontoknak figyelembevételét, megszűnik a kereső emberiség északi csillaga lenni és a mindennapi élet receptjévé válik.” És épen az teszi szerinte a különbséget a programot valló és a politikus között és talán egyszer egy században történik meg – állítja könyvében –, hogy a programotvalló és a politikus személye egy perszonális unióban egybeolvadnak. Melyek azok a programpontok, amelyeket a valló Hitler északi csillagként tűz ki a német firmamentumra s amelyeknek maradéknélküli megvalósítását a politikus Hitler vállalta?

A legfontosabbnak látszik, vallomásaiban *A birodalom egysége és az Anschluss* a legnagyobb helyet foglalja el: a német egységnek Ausztria becsatolásával való kiteljesítése. Ahogy a porosz-bajor ellentét babonájával végzett, amelyre kétszáz éven át épített minden poroszelleni külpolitika, ahogy a birodalom egységét a Bismarcki alkotmányban, tradíciók és dinasztiaiak tiszteletében fentartott sorompók félrelökésével helyreállította, az elismerést érdemel: csak olyan kikezdhetlen tekintély művelhette meg, mint amilyent Hitler magának részben megszerzett, részben kiereszkolt. S most következne az egység kiteljesítése Ausztria befogadásával. Itt aztán szembekerül a program a valóság-

gal; a hitleri gránitakarát a külpolitika páncélerődítéseivel. Franciaország nem tűri és soha nem fogja eltérni, hogy Németország egy vesztes háború után 83.000 négyzetkilométerrel és 7 millió lakossággal (Európa lelki alkotójának megfelelően ezt divíziókban kéne kifejezni) meggyarapodjon. Italia soha nem fogja eltérni, hogy Németország szomszédságának lidércnyomása ránehezedjen és Anglia, hogy ez a probléma egy európai kongflagráció felidézője legyen.

Hitlernek nyilván igaza van: az Anschluss a történelem logikájának vonalában fekszik; Ausztria, de Csehország németiségének is a birodalomban a helye, amint hogy ma tisztára Hitler akaratától függ, hogy a St. Stephan tornyára, Dollfus kancellár minden imponáló küzdelme ellenére, a horogkereszt kitűzessék. Azonban láttuk már azt a világtörténelem folyamán, hogy néha évszázadokig is eltart, míg a logikus igazság érvényesül; a német egység létrejötté is a történelem logikájának vonalán feküdt, – Burckhardt szerint már Wallenstein és Gusztáv Adolf alatt közel volt a megvalósuláshoz – s mégis századok kellettek, míg valósággá vált. És Franciaország joggal hivatkozik rá, hogy Belgium wallon részének Franciaországhoz való csatolása éppen olyan logikus, mint az osztrák Anschluss s Franciaországnak a nemzetközi szerződések tiszteletében eszébe sem jut, hogy erre jusst formáljon. És nem formál jusst Hollandia a flamand területekre és Itália Svájc veltlini vidékére, mert nemzetközi megkötéssé vált százados fejlődés áll szemben az ethnos követeléseiével. (Ez a százados fejlődés egyébként a magyar revindikációknak is erős alapja.) Ezen a ponton – Ausztria bekebelezésének pontján – az a veszély fenyegeti a programvalló Hitlert, hogy kénytelen lesz engedni a politikusnak és a célszerűségi szempontok figyelembe vételével ennek a célkitűzésnek megvalósításáról lemondani, – éppen úgy, mint ahogy Brüning lemondott erről, amikor látta, hogy a Curtius-Schober megállapodás hogyan fordítja a francia ágyúcsöveket Németország felé. Már most ha Brüning lemondott erről, hát rendben van: nem volt programjának kardinális

pontja, nem nevelte magában évtizedeken át ezt az eszmét, nem írta sacrosantumként, északi csillagként zászlajára és nagyon is tudatában volt annak, hogy mit jelent egy új háború a súlyos csapásokból alig felocsúdott Németországra. De Hitler, aki ezzel a princípiummal mintegy összeforrottan jött, áki a háború dicsőítésére olyan lelkes szavakat talál, (igaz, hogy kormányra jutása óta ép olyan lelkeseket talál a háború ellen, – s ki róhatja meg ezért?) vajon elejtheti-e, elraktározhatja-e ezt az ideált? Elejtette, elraktározta, okosságra vall, hogy megtette, de akkor hol a megkülönböztető jegy, melyre hivatkozva a maga külön országát felépíti?

És mi az, amiben a hitleri politika Franciaországgal szemben változott? Hitler külpolitikájának lényege könyvének azon a megállapításán alapul, hogy a „német nép könyörtelen halálos ellensége volt és marad Franciaország; mindegy, hogy ki kormányozza Franciaországot, a Bourbonok vagy Jakobinusok, Bonaparték vagy polgári demokraták, klerikális köztársaságiak vagy vörös bolsevisták: végső célja külpolitikájuknak mindig a Rajna-határ lesz és biztosítása e folyamán Franciaország részére egy széttördelt Németország romjain.” Már most nem akarunk e tétellel vitába szállni s szembeszögezni vele azt, hogy ha ez igaz, ha valóban Franciaországnak ez a célja, hogy van az, hogy egy győztes háborúban nem biztosította ezt magának a térdrekényszerített Németországtól? hogy van az, hogy Clemenceau, aki legalább olyan jól ismerte Franciaország háborús és békés céljait, mint Hitler, a Rajna-határ biztosítása dolgában szembefordult a győző hadsereg ünnepelt marsall jávai? (Hogy egészen átalakíttassák a világ – mondotta Clemenceau a Rajnát követelő Foch marsallnak – az mégis inkább az Úristen dolga.) Ismétlem, most nem erről vitázunk, hanem megállapítjuk, hogy Hitler külpolitikai programjában nem az foglaltatik, ami Stresemannban és Briiningében, akik talán szintén ős ellenségnek tekintették Franciaországot, de külpolitikájuk legfőbb problémája az volt: hogyan lehetne a francia-német viszonyt megjavítani

és a reparáció teljes törlése, a fegyverkezési politikában annakidején bekövetkezett enyhülés ennek a törekvésnek volt az eredménye. Hitler a maga külpolitikáját a „kiengesztelhetetlen ösellenség” tételre építi fel könyvében, akihez való minden közeledési kísérlet bűn a szentlélek ellen. „Ez a mindinkább elnégeresedő nemzet, mely a maga nemzeti céljait a zsidó világuralom céljaival köti össze, lappangó veszedelme az egész fehér fajnak. Mert a néger vér által való elpestisítése a Rajna vidékének Európa szívében épen úgy következik e sovíniszta ösellenség perverz szadista bosszúvágyából, mint a zsidóknak jéghideg megfontolásából, akik ilymód Európa basztardizálását a kontinens középpontján kezdenék meg és a fehér fajnál alacsonyabb fajisággal inficiálván őket, egzisztenciájuk alapját elvonnák.” Sok értelme ennek a megállapításnak ugyan nincs, de annyi mindenesetre kiolvasható belőle, hogy a hitleri külpolitika kombinációiból a Franciaországhoz való közeledés ki van rekesztve, sőt, hogy minden német politika alfája és ómegája: *háborús felkészülés Franciaország ellen*. Így a programot valló Hitler. A politikus Hitler néhány héttel kancellári székfoglalása után beszédet mond, mely békülékenységgel az egész világot meglepi s néhány hónapra rá aláírja a négyes paktumot – ott van az aláírása az elnégeresedett Franciaországé mellett – mely Locarno szellemében, Briand szellemében, Stresemann szellemében óhajt az európai béke biztosítéka lenni. De tovább megyünk: ő, aki egy franciaellenes német-olasz-angol szövetségben látta a német külpolitika főcélkitűzését, kitűnő rádiónyilatkozatában, mellyel a Népszövetségből való kilépését megindokolta, jéghideg hallgatással tér napirendre Britannia fölött, ellenben olyan szívélyesen hajtja meg a horogkeresztes zászlót Daladier előtt, hogy nincs az a koncentrációtáborba utalt pacifista, ki ezt különben művelné. S ha tegnap még azt valotta, hogy Németország politikai testamentuma, mely minden külső és belső célkitűzését megszabja, csak egy lehet: nem tűrni, hogy határain egy katonai nagyhatalom keletkezzen; ennek keletkezését fegyveres erővel megakadályozni, vagy ha

ilyen nagyhatalom már megvan, ezt szétverni, – ma hírlapi intervjukban, rádión keresztül hirdeti a világ minden tája felé: hogy „a német nép nevében beszél, amikor kijelenti, hogy mindannyian át vagyunk hatva az őszinte vágytól, hogy véget vessünk a két nagy nép között az ellenségeskedésnek, melynek áldozatai semmi arányban nem állanak a lehetséges nyereséggel.” S ha programvalló Hitler tegnap még a kard jogát, a kard szentségét, a kard nemzetnevelő erejét hirdette, a politikus ma fennen vallja, hogy a Saarvidék visszacsatolása után csak „egy örült gondolhat háború lehetőségére a két ország között, amelyre a mi oldalunkról nézve semmiféle morális vagy józan ok nem lehet.” Megint csak azt mondjuk: okosabban nem is beszélhetett; okosan tette, hogy a politikus maga alá gyűrte a programvalló Hitlert, okosan tette, hogy baráti jobbját nyújtotta Lengyelországnak, hogy valósággal megüzente a békét az egész világnak, – de hát akkor mi az új világnézet, új szellemi alap, mely ezen a területen a kancellárt elődjektől elválasztja, akiknek ezerszer vetette szemükre, hogy farkcsóválva hízelkedtek Franciaországnak. („Was jedem denkenden Gehirn eben als undenkbar erschienen wäre, haben die geistigen Cyclophen unserer Novemberparteien fertig gebracht: sie buhlten um Frankreichs Gunst” Hitler: Mein Kampf.) Hogy az Angliával való szövetség, melyet Hitler külpolitikai célul állít fel, e pillanatban mennyire utópisztikusnak látszik, hogy a hitleri Németországtól óvatosan eltávolodott Anglia minden erre vonatkozó kísérletet milyen egyöntetűséggel utasít vissza, holott Hitler kormányfoglalása előtt Anglia meglehetősen tartózkodott Franciaországtól és a fegyverkezés kérdésében Németország felé komoly engedményekre volt hajlandó – erről még később beszélünk.

Az új világnézetli alap, mely valóban *százidőkérdés* kítást jelent az elődök politikájával: *a százidő-világnézet kérdésnek radikális elintézése, fajelméleti alapon.* Ami zagyvaságot e téma körül a nacionalista irodalom összehordott, arról nehéz volna logikus

gondolatmenetben beszámolni. Van Nietzsche-nek, akit – mint mondtam – a nemzeti szocializmus theoretikusai erősen magukénak vallanak, egy maximája: „Mit keinem Menschen umgehn, der an dem verlognen Rassen-Schwindel Antheil hat.” Ezen a ponton szemben a győzelmesen véghezvitt nacionalszocialista hadjárat befejezett tényeivel, hiábavaló minden logika, tudományos igazság, történelmi horizont. Feder őszintén mondja a hivatalos programban: „az antiszemitizmus bizonyos módon érzelemszerű alátámasztása a mi mozgalmunknak.” Amivel aztán nehéz is vitába szállni. Vitázni addig lehet, míg fajelméleti tudományos tételként állítják fel megállapításaikat a zsidóságról: mihelyt azonban ez mint „gefühlsmässiger Unterbau” prezentálódik, tehát mint a propagandának, a tömegek megmozgatásának, egy gyűlölködő érzésben való összefogásának eszköze, akkor meddő minden vitatkozás. Mit ér az, ha azzal az üres játékkal szemben, melylyel mostanság a nacionalszocialista lapok, szemlék, brosürák szórakoznak, összeállítván különböző idők jeles embereinek a zsidókról tett elítélő nyilatkozatait, mi is összeállítanók az évszázadok folyamán a németekről tett nyilatkozatokat, Tacitustól kezdve mondjuk Nietzsche-ig, – milyen bizonyító ereje volna ennek akár a németek ellen, akár a zsidók mellett?

S mit jelentene, ha a zsidókérdésben éppen Nietzsche-t szólaltatnók meg, aki kemény vád- *Nietzsche*ként szögezte szembe Wagnerrel a zeneköltő *a zsidókról* antiszemitizmusát? Ha a Morgenröthe egy aforizmáját idéznők, melyben az európai kultúrának a zsidók által való gazdagodásáról beszél („und wohin soll auch diese Fülle angesammelter Eindrücke, welche die jüdische Geschichte für jede jüdische Familie ausmacht, diese Fülle von Leidenschaften, Tugenden Entschlüssen, Entsagungen, Kämpfen, Siegen aller Art – wohin soll sie sich ausströmen, wenn nicht zuletzt in grosse geistige Menschen und Werke”), – vagy az Umwerthung-időnek aforizmáit, („Die Juden sind in unbedingtem Sinne gescheut: einem Juden zu begegnen

ist eine Wohlthat, gesetzt dass man unter Deutschen lebt”) a Jenseits von Gut und Böse prófétai megállapításait, melyben német „butaságrohamokról” ír: „ma a franciaellenes butaság, majd a zsidóellenes, majd a lengyelelles, majd a wagnerianus, majd a teuton, majd a porosz butaság és egyéb ködbeborulásai a német szellemnek és lelkiismeretnek”, vagy egyéb írásainak tanuságtételeit. . . mit jelentene ez? S ha már Nietzsche-idézeteknél tartunk, hadd írjuk ide a következő aforizmáját is: „A demagóg karakter és a szándék, hogy a tömegekre hassanak, minden politikai pártnak közös tulajdonsága: mindannyian kénytelenek elveiket nagy al fresco-butaságokra átcsereľni és így festeni a falra: ezen nem lehet változtatni, hiábavaló volna akár csak egy ujjunkat is felemelni ez ellen.” Ezen a ponton – a zsidókérdés frontján – a programvalló és a politikus Hitler személyisége tökéletesen egybeesett. Japán már megkapta a német külügyminiszter megnyugtató üzenetét, hogy a japánokat Németországban nem tekintik színes fajnak, (ugyanakkor cikket, brosürakat olvashatunk a japán veszedelemről, mellyel erős szaporodása révén a fehér fajt fenyegeti); China is, India is hasonló megnyugtatókat kapott, egyedül a zsidóság maradt meg „színes faj”-nak, a horogkeresztes elvhűség, kemény bizonyítékául. De azért „világnézleti alapgondolatának ezt mégsem nevezhetjük. Viszont egyedül ebből a szemszögletből bírálni el a hitlerizmus jelentőségét, egyedül ennek az ember telenségnek mértékén mérni le tartalmát, erejét és lehetőségeit nagyon is történetietlen felfogás volna. Mintha valaki Ferenc József uralkodásának jelentőségét egyedül a szabadságharc gyászos eseményeiből, az aradi tizenhárom mártírhálálából próbálná megkonstruálni.

Fajvédelem Amit a harmadik birodalom urai eddig
Gobineautól műveltek: ahogy a weimari alkotmány nép-
Rosenbergig képviselete helyébe a nemzeti szocialista párt
erősöklő diktatúráját ültették, ahogy a gondol-
latnak és gondolkodásnak szabadságát megszüntették, a szót és
betűt politikájuk rabszolgájává kényszerítették – az ancilla

theologiae állapota ehez képest kismiska volt –, ahogy általában a kulturális törekvéseket csak annyiban ismerik el jogosaknak, amennyiben azok befolyások öregbítésére szolgálnak – amihez egyébként mindenfajta hatalomban megvan a hajlandóság – ahogy külpolitikájuk tengelyül, nyugat felé Franciaország lebírását, kelet felé Németország Ostrom-terjeszkedését tették, ahogy a zsidóságot brutalizálták, ahogy a katolicizmus világot átfogó egyetemlegességéből Wotánt, a germán világok vándorát próbálják kitenyészteni, ahogy a protestáns mozgalmakba az árja paragrafussal zavart és kétségeket vittek be: mindehez háttérnek, magyarázatul, kényszerítő indokul a fajelmélet tanításait vonultatják fel. De nem keli azt gondolni, hogy talán a biológiai, serológiai tudomány mélyen szántó kutatásaival támasztják meg tételeiket: beérik Gobineauval, sőt Gobineau-ból is beérik könyvének címével – *Essai sur l'inegalité des races humaines* – s az olyan megállapításait, hogy az árja fajta tisztasága már Jézus születése idején megszűnt vagy pláne, hogy „a németek lényegben nem germánok” (*les Allemands ne sont pas d'essence germanique*), nem igen idézik a német fajtheoretikusok. Beérik H. St. Chamberlainnal, H. Günther sekélyes fajelméleti megállapításaival s ha a kiváló Herman Wirth kutatásaihoz fordulnak, azokból is csak azt használják fel, ami éppen céljaiknak megfelel; ami dokumentum, megállapítás az ő elméleteiknek ellentmond, arról nem szabad szólnak esnie. Mulatságos példa erre, ahogy ennek a Herman Wirthnek tudományosan megalapozott tételeivel próbálgatják (akiből egyébként Rosenberg, „*Der Mythus des XX. Jahrhunderts*” című hegyi beszédnek szánt könyvében, oldalakat excerpál anélkül, hogy szükségesnek találná ezt legalább egy jegyzetben megemlíteni) alápillérezni zavaros elméletüket, de rögtön szembeszállnak vele, ha tétele valahogy bele nem kényszeríthető a nemzeti szocialista eszme programba; így nevezetesen arról szóló tételével, hogy az északatlanti ember őseletformája a matriarchátus – az anyauralom – volt, mert ez nem fér össze a nemzeti szocializmus férfias struktúrájával.

val. Nos hát ez a tudós Herman Wirth írja szép felépítésű munkájában – *Der Aufgang der Menschheit* –, hogy a fajátalakulás ősidejére vonatkozó komoly megállapításokat a mai emberből egyesegyedül a serológia – a vértestecskek tudományának alapján lehet megejteni, *de biztosat még ezen az alapon sem, mert ez a tudomány fejlődésének legkezdetén áll és „rengeteg anyagot kell még összegyűjteni, míg e dologban tisztán láthatunk.”* A nemzeti szocialista fajelmélet tudósai nem várták be ennek az anyagnak begyűlését, hanem proklamálták az északi fajtának felsőbbrendűségét, megállapítván, hogy e fajtának máig legtisztábban kitenyészített embercsoportja a germánság, melynek önmaga és a világ iránti kötelessége minden további basztardizálási folyamatot megakasztani és az északi fajtát – magas növésű, hosszúlábú, hosszúfejű, keskenyarcú, kékszemű, aranyszőkehajú, bátor, céltudatos, vezetésre hivatott – *die geborene Führernatur* – Lohengrin-típust az emberiség irányítására tisztán megtartani.

Az Aufklärungsamt a szöveget dr. Walter Grosz, aki a „Leiter des Aufklärungsamtes für Bevölkerungspolitik und Rassenfrage in Nürnberg” tisztségét tölti be, amikor a fajkérdést – sokkal egyszerűbben, mintsem hivatalának komplikált elnevezéséből gondolná az ember – a következőképpen oldja meg: „Azt mondták – s ezzel a nemzeti szocializmus fajelméleti felfogását akarták sújtani – hogy minden fajta ezen a világon az Istennek egy-egy gondolata. Hát épen ezt hisszük mi is és épen ezért követeljük a világos szétválasztást vér és vér között, nehogy az Úristen gondolatai összezavartassanak.”

Valamivel komplikáltabbak és szilárdabb talajon állók a serológia tudományának megállapításai. Csakhogy ezekkel a serológiai megállapításokkal is baj van, amint azt épen Herman Wirth munkája nyomán bizonyítani próbáljuk. Herman Wirth a maga kutatásaiban a serológia, a vérvizsgálat

tudományának abból a megállapításából indul ki, hogy az emberi fajták négy emberfajcsoportba sorozhatók aszerint, hogy az emberi vértestecskék hogyan reagálnak akár ugyanazon, akár más ember vértestecskéivel való agglutinációs érintkezésnél. Már most túlmesszire vinne – s ezenfelül nem is érzek magamban erre kellő felkészültséget – azoknak a kísérleteknek, anyaggyűjtéseknek kombinációknak – ismertetése, melyeket a serológia komoly tudósai idevonatkozólag eddig megejtettek, csupán néhány jellemző eredményét iktatom ide, úgy, ahogy én azt a nemzeti szocialisták által is approbált Max Wirth könyvéből megtanultam. A vértestecskék reakciója alapján megvizsgált embercsoportok között a tudományos kutatás olyan embereket, kiknek vértestecskéje semmiféle más vértestecskével, sem a magáéval, sem máséval össze nem olvadt – s ez az I. csoport, a tiszta fajta –, legnagyobb számban, majdnem száz százalék erejéig csupán néhány északamerikai indián törzsnél talált; ezeknek vérösszetétele az ősidők óta nem változott, amihez fogható semmiféle más európai vagy ázsiai emberfajnál megállapítható nem volt. Nyilvánvaló, hogy a fajtisztaság tudósainak ezeket kellene például az emberiség elé állítani s viszont ezeknek az indián törzseknek kellene olyan törvényeket hozniok, melyek a más fajtákkal való keveredést fejvesztés terhe mellett tiltják. Már az európai ember, a német ember vércsoportképlete nem alakul ilyen kristálytisztán: ezeknél az I. vércsoporton kívül a II. vércsoport is erősen van képviselve, kisebb mértékben a III. csoport és még kisebb mértékben a IV. csoport. Persze mi sem természetesebb, mint hogy germán tudósainknál rögtön ez az összetétel, az I. és II. csoportnak ez a találkozása képviseli a „fajtisztaságot”; ez az arány jelenti a kultúrahozó, a vezetésre hivatott, az emberiséget testileg-lelkileg előbbrevivő, a heroikus észak-atlanti fajtát, tehát azt a fajtát, amelynek megvédésére a nemzeti szocialista forradalom most a világot sarkaiból kifordítani készül. A baj csak az – nem a tudomány, hanem a nemzeti szocializmus szempontjából –, hogy a franciákkal végzett

vizsgálatok ugyanezt a képletet mutatják fel, vagyis a „basztardizált”, „elnégeresedett”, „ravasz ügyvédek által agyonkormányzott, zsidó bankárok által kiuzsorázott, múltjából élő Fraciaország népe – melyből Coligny halálával kiveszett a büszkeség, a hajlíthatatlanság, a nemeslelkűség” – rajtisztaság vagy fajkeveredés szempontjából egy rangban áll a németiséggel. És mit szóljanak az olaszok ehhez, akik az efajta megállapításokkal rangsorban meglehetősen hátra kerülnek (az etruszokkal direkt személyes rossz viszonyt tart fenn Alfred Rosenberg), és mit szóljunk mi magyarok ahhoz, ha a nemzeti szocializmus a kultúrahozó, a fáklyavivő, a Führerthum képességet lefoglalja azon fajták számára, melyeknek vérképlete úgy alakul, ahogy az ő szabályozható tudományuk azt a germánságra megállapította (és pedig a magyarországi svábokra vonatkozóan is), ellenben nálunk, magyaroknál egészen másképp alakul, közelebbi analógiát mutatván föl a lengyel és az ukrán néppel! Mit szóljunk ehhez? most már ismerjük el, hogy Wotan különb Hadurnál, a sehleswigi paraszt a kunságinál, ismerjük el a németiség elsőbrendűségét, magasabbrendűségét, vezetésre inkább való hivatottságát és tegyük le sorsunkat nyugodtan kezükbe?

Ezektől a fajelméleti megállapításoktól a *A zsidóság* nemzeti szocializmus theoretikusai most már *fajvédelme* szükségszerűen jutnak el a germánság minde nek fölött valóságának megállapításáig. Deutschland, Deutschland über alles: a Megváltó nem zsidó eredetű, tudományos kutatások igazolják, hogy Palesztínában Betlehem környékét északatlanti eredetű népfaj szállta meg, Galileát a Nation című angol hetilap tréfája szerint fajelméleti alapon népszavazással anektálja Németország, Dante germán származása kétségtelen, a gótikát a germán lélek szökentette az egekbe, Raffael szépségideálja a germán típus s ezt a fajt kell óvni minden más fajtától való keveredéstől; törvényekkel, parancsokkal, szégyenoszlopokkal védeni szépségét, tisztaságát.

Arra a gőgre, mely ebben a nemzeti szocialista taní-

tásban megnyilvánul, tudunk példát a világtörténelemben. Judea zsidósága így hirdette, ilyen fanatizmussal, annakidején a maga fajtája tisztaságát isteni eredetűnek, így védte meg, bástyázta körül e tanítást ótestamentomi könyörtelenségű intézkedésekkel, így állította szembe a maga elhivatottságát, kiválasztottságát az egész világgal, s tiport le mindent kíméletlenül – az autoritativ állam kíméletlenségével, a mi ezzel a tanítással szembe mert szállni.

De joggal vethetik föl a kérdést: vajon mért volna fontos, hogy a nemzeti szocializmus fajelméleti tanítása tudományosan megalapozott legyen? Az a kérdés, alkalmas-e e tanítás arra – függetlenül belső igazságától –, hogy a németiség megcibált önértékét felfokozza s olyan teljesítményekre serkentse, melyekben a németiség java ereje nyilatkozik meg? Vajon alkalmas-e? Ma, bizonyos, olyan fanatizmussal vagy legyünk tárgyilagosság: lelkesedéssel töltik el e tanítások a németiség túlnyomó részét, úgy állították főleg az ifjúságot a nemzeti szocialista törekvések szolgálatába, úgy hozzák zavarba az egész világot e gondolatok cselekvő, ható jelentősége tekintetében, hogy a legmerészebb elgondolások véghezvitele is lehetségesnek látszik. Hitler ma joggal hivatkozik rá, hogy mögötte csaknem osztatlanul áll az egész német nemzet s amit ő vállal – béke, békés munka, barátság a „nagy francia nép” iránt vagy bármely nemzettel szemben – *az egy egységes akarátú nemzetnek igazán vállalt fogadalma*. Hogy pedig ezzel az egységes akarattal komoly dolgokat művelt, ki tagadhatná?

Belül elérte Bismarck művének befejezését: a német birodalom ma valóban egységesnek látszik, s ha Hegel százöt esztendő előtt *A hitleri eredmények* a francia forradalomnak Németországra való kihatásáról írva még azt konstatálhatta: „Die Lüge eines Reichs ist vollends verschwunden; es ist in souveräne Staate auseinandergefallen” – ma Hitler joggal hivatkozhat arra, hogy a szuverén államok hazugsága foszlott szét véglegesen. De vajon szétfoszlott-e? Vajon nem Treitschke mondása:

„Preussen ist die grösste politische Tat unseres Volkes” öltött testet a nemzeti szocialista forradalomban? a porosz stílus, melynek adequat kifejezését Moeller van den Brück Menzel művészetében, Schinkel épületeiben, Clausevitz katonai könyvében találta meg és nem a porosz szellem új életrekelése-e az, mely izgalomban tartja egész Európát és megműveli, hogy Franciaország nem tud hinni a Führer békeüzeneinek, Anglia gyanakvással fogadja, Belgium, Dánia, Hollandia, Svájc pedig időszerűnek tartják, hogy erősebben fegyverkezzenek? S mi lesz, ha Bajorország s általában *a katolikus Németország* tudatára ébred annak, hogy tulajdonképen nem is Gleichschaltungról van szó, hanem egyszerűen arról, hogy a „Preussenthum”, mely egyszer – a nagy választófejedelem alatt – már megmentette Németországot a franciáktól s most megmentette a zsidóktól, e mentő munka ellenében szellemi szuverenitását kiterjeszteni akarja az egész német birodalomra?

Itt kétségtelenül sárkányfogak vannak elvetve, amelyeknek kikelésé annál valószínűbb, *katolicizmus* mert a nemzeti szocializmusnak szembenállása a katolicizmussal, mindinkább nyilvánvalóvá lesz. És itt ne tévesszen meg senkit Hitler katolikus volta vagy a konkordátum létrejötte a Vatikán és Németország között: a nemzeti szocializmus egész lelki habitusa, fajelmélete, Wotan-kultusza, a vallásnak a politika szolgálatába való brutális kényszerítése: mindez össze nem egyeztethető a katolikus egyház szellemével. És ezt így látják, sőt tán így szándékolják nemzeti szocialista oldalon is, nyíltan hirdetvén, hogy „nem az egyház az, aki az államot létezésének problémája elé állítja – ez csak a teológusok önáltatása – hanem az új nemzeti szocialista állam állítja az egyházat a kérdés elé, akarja-e, hajlandó-e a német nép politikai hitét elfogadni és akar-e a nemzeti szocialista forradalom előtt meghajolni: mert ma már nem úgy van, hogy az egyház legitimálja az új rendet és annak vezérét, hanem az egyháznak van szüksége az állam legitimációjára.” (Martin Goetz: Im-

perium Christianum?) Csakis ebből a felfogásból magyarázható az a bánásmód, melyben katolikus papokat részesítenek, kik a nemzeti szocialista törekvéseket bírálni merik s érthetetlen volna enélkül olyan gyűlölködő támadás, mint amellyel Hitler egyik legbefolyásosabb s tán legműveltebb, bár zavaros műveltségű vezére, Alfred Rosenber illeti fentebb idézett könyvében a katolicizmust – igaz, előrebocsátva, hogy ezt saját felelősségére teszi. Ahogy rövid néhány sorban végez a kereszténység nagyszerű alakjaival: Mátéval, a „zsidó zelotával”, Paulussal, a „materialisztikus rabbinussal” (akiről az elragadó Renan egészen másként vélekedik, mondván: ce fut un homme d'action eminent, une ame forte, envahissante, enthousiaste, un conquérant, un propagateur”, majd később hozzáteszi – nyilván Rosenberg bosszantására – hogy egyéniségében sok analógia van Lutherrel), vagy ahogy Rosenberg elbán, azzal a „tartás nélküli keresztelkedéssel”, akit szent Ágoston néven ismer és tisztel a világ s akiben – higgye el nekem Rosenberg – a bölcsesség a szentségig ér föl, ahogy hirdeti, hogy Mátét, Pált és Ágostont a katolicizmus „szörnyű szellemi ballasztként” adta a germán lélek megrontására, – ahogy Rómát szembeállítja az „északi kutató szellemmel”, melynek éleségét Róma fogcsikorgatva kénytelen túrni, s ahogy végül megállapítja „dass man mit Fug und Recht vom Katholizismus und seinen Heiligen (als Religionserscheinung nicht als Kirche und machtpolitischen Einheitsbund) als von einem polytheitisch bedingten Glauben sprechen kann . . . szóval ahogy a katolicizmust mint többisten hívő felekezetet állítja be, mindebben egy olyan szándékos provokációja van az Egyháznak, mely pusztán tudományos meggyőződéssel nem magyarázható.

Wotan és a protestantizmus De mondtuk: ha a nemzeti szocialista felfogás a protestantizmust magához közelebb állónak is érzi, mint a katolicizmust, erősza- kos reformtörekvéseivel, Gleichschaltung-dön- tésekkel a protestantizmusban is nem kevesebb zavarnak lett okozója. Ahogy a zsidóság elleni küzdelemben csaknem lo- gikusan eljutottak az ószövetség proskribálásáig, ahogy a keresztény erkölcsöt valami pogányízü jámborságra próbál- ták átváltani, a megváltó szelíd alakjára egy csatatéren el- esett germán hős dicskoszorúját sugározni, az apostolok és tanítványok helyett niebelungen hősök kísérsapátát melléje- adni, államot és egyházat, politikát és evangéliumot, keresz- tet és horogkeresztet parancsszóra egyenáramba kapcsolni: ahogy ezen az úton acélsisakosan és mithosz-hősin elindul- tak és Horst-Wesselt énekelve haladnak, valamely forduló- nál szükségképen találkozniuk kellett a kereszt mindennél ha- talmasabb jelvényével.

S ha a „Deutsche Christen” radikális szárnya kijelenti, hogy „idegen vérű embereknek nincs helyük az evangélikus egyházban, sem a szószéken, sem a szószék alatt”, akkor érthető – és alábecsülése volna a német szellemnek, ha ezen csodálkoznánk, – hogy ez ellen a felfogás ellen több ezer evan- gélikus lelkész hevesen protestált és a marburgi egyetem teológiai fakultása egy szépen megokolt véleményben ke- ményen állást foglalt. „Ha az állam – írja a marburgiak írása – ilyen faji korlátozásokat, melyeket azelőtt nem is- mertünk, nemzetpolitikai megfontolásokból szükségesnek is tart, az egyházban ezek érvényesülésre nem tarthatnak igényt, mert az egyház a Jézushívőknek és nevére keresztelteknek gyülekezete és semmi más; és megszűnne ez lenni, ha közös- ségében más szempontú megkülönböztetéseket engedne meg. Az egyház a maga egységét, mint Jézus testének egységét, melyben minden hívők egyazon szellemben vannak megke- resztelve, nem áldozhatja fel. A fajnak ápolása az egyház- ban másként nem képzelhető el, minthogy az egyház a fa- jokat a maga kebelében összefogja és mindenki számára a

maga sajtósága szerinti hivatást hirdeti; mert máskülönben a meglévő intézmények tisztelete lép a teremtő isten tisztelete helyébe.”

És ebben a szellemben írta meg vitairatát Karl Barth, a bonni egyetem evangélikus teológiai fakultásán a dogmatika tanára. „Az *Isten tudós szolgálója a horogkereszt* egyház Isten szavának szolgálatában áll, nem *ellen* 1

pedig az emberek és emberi intézmények szolgálatában.” „Az egyház isten országának institúcióját hirdeti, de nem hirdet semmi földi hatalmat vagy ennek bármely formáját, ideértve a nemzeti szocialista államot is.” „Az evangéliumot hirdeti a világ minden királyságában, hirdeti a harmadik birodalomban is; de egyedül isten törvényei s nem a birodalom törvényei szerint.” „Az egyház tagjai sem vér, sem faj által meghatározva nem lehetnek; egyedül a Szentlélek és a keresztesség által.” „Az egyház hitvallása a szentírás szerint történik és sohasem valamely politikai világnézet szabályai szerint, melyek bizonyos korszakban uralkodnak, még ha nemzeti szocialista világnézletről is van szó.” „Az egyház nem arra van, hogy bármely törekvésnek fegyvereket szolgáltatson. Ha pedig a német evangélikus egyház kirekeszti kebeléből a zsidó eredetű keresztényeket, vagy őket másodrangú keresztényszámba veszi, megszűnik keresztény egyház lenni.”

De mások is. „A nemzeti szocializmus *Isten alázatos politikai reformáció; az egyház reformációja szolgálója a* soha politikai motívumokból ki nem indulhat.” *horogkereszt ellen*

„Hitmozgalom csak az a mozgalom lehet, melynek ura és okozója a kereszt, vagy pedig nem hitmozgalom.” „Egy hitmozgalom sohasem épülhet föl valamely politikai szervezkedés talaján, hanem egyedül a szentírás.” „Egy hitmozgalom nem küzd egyébbel, mint isten szavával.” „Semmi jelnek, szimbólumnak nincs helye a kereszt *melleit*; minden jel és szimbólum csak a kereszt alatt lehet.” „Nem valljuk a természetistént, a faj- a népistént, hanem az atya, fiú és szentlélekistént.” Ezeket és hasonló téziseket szögez szembe egy kis német község lelkésze a hitleri ala-

pon keletkezett reformációval. És az északatlanti fajistentől az atya, fiú és szentlélekistenig teljes a zavar a protestáns Németországban.

De hát itt még megjárja; a protestánsoknál még legalább kísérletezhet a nemzeti szocialista eszmevilág, új elnököt állíthat a Deutsche Christen élére, beolvaszthatja a lutheri ifjúsági egyesületeket a Hitlerjugend csapatokba, – de mit kezdjen a katolicizmussal, ahol a reformtörekvések halvány kísérlete is ki van zárva.

Faulhaber Mit kezdjen az olyan apostoli szellemek-
bibornok a kel, mint Faulhaber bíbornok, müncheni ér-
horogkereszt sek, aki keményen szembeszállt a horogke-
ellen reszt által az ószövetség ellen indított akcióval.

A mozgalom eredete ismeretes: az ószövetség a zsidó szellem szülötte: a hitleri Németország, mely ezt a szellemet tűzzel-vassal írta, nem tűrheti, hogy e szellem terméke a szentség dicsfényében korrumpálja a germányságot. Az ószövetségnek nincs helye a kereszténységben. Ezt a wotani parancsot már a protestáns papság is visszautasította; Faulhaber kardinális három adventi prédikációban szállt vele szembe és bizonyította az ószövetség legmagasabb rendű morális jelentőségét és a mózesi jognak szociális gondolattól való átitatottságát. És levonta azt a következtetést, hogy minden szociális igazságtalanság csak az istenben való hit fogyatékoságából ered és az egészséges szociális rendet csak az istenhez való visszatérés hozhatja meg. Minden társadalmi rend csak akkor számíthat állandóságra, ha Sinai hegyének alaptörvényeire támaszkodik. Épen ezért a kardinális a mózesi törvényhozásban nem is Izrael szellemének megnyilatkozását látja, hanem az Isten szellemének sugallatát: a szentlélek inspirációját. Nincs választás: vagy hiszünk ebben az inspirációban, vagy pedig ha nem hiszünk, akkor Mózes öt könyvében a kereszténységelőtti zsidóság művét kell látnunk és ezzel a zsidóságot egy „Uebervolk”-nak, a világtörténelem legzseniálisabb népének elismernünk. Mi – mondotta a kardinális – a szentlélek inspirációjában hiszünk és épen ezért

kiáltjuk oda a német népnek: ne engedd, hogy az ószöveget, a maga gazdag szociális gondolatvilágával, kivegyék a kezedből.

Faulhaber bíboros, Bornewasser trieri püspök és a katolikus világ szellemi vezérei így vonulnak kereszttel kezükben a horogkereszt ellen, mint egykor Leó pápa Attila ellen.

Ez itt kétségtelenül egyik gyöngé pontja Hitler alkotmányának. Az is kétségtelen azonban, hogy a németiség nagy tömegei nem így érzik; egy új religio szolgálatában állanak, új ideálokkal vagy új bálványokkal s ez a religio teljes mértékben betölti lelküket s heves tűzű áldozásuk füstoszlopaitól észre sem veszik, hogy az Egyház kétezeresztendő alkotmánya ma is teljes nagyszerűségében komorodik felettük, gótikus íveinek magasságából sub specie aeternitatis nézvéen a dolgokat. A konkordátumok csak estélig szólanak; az egyház ráér, az egyház nem dolgozik egynapi sikerek, vezércikktapsok, dicsekvő kommunikék számára. De egyelőre a német tömegek az új vallás fanatizmusában élnek ki magukat s ennek a vallásnak egyik fődogmája a Führertum princípiuma. A Führer lett az út, az igazság, az élet, belőle ered s feléje áramlik a németiség minden szellemi mozgalma; így vallotta ezt Ernst Bergmann egyetemi tanár, aki a berlini egyetem aulájában előadást tartott a „germán hitről és kereszténységről” kijelentvén, hogy „aki a kereszténységet és nacionalszocializmust összeegyeztethetőnek véli, az sem igaz keresztény, sem igazi nemzeti szocialista nem lehet.”

S itt érkezünk el – a Führertum dogmája révén – a nemzeti szocializmus egyik *Führertum* legérdekesebb problémájához: az új német alkotmány radikálisan szakít a *demokrácia* eszme és gondolatvilágával, elveti érvényesülése eszközeit s helyükbe egy vezető egyéniség abszolút akarata által irányított autoritativ állam fogalmát ülteti.

Erről a kérdésről, a demokrácia bukásáról, a parlamentáris alkotmány kiszikkadásáról rengeteg vita folyt. Egyet azonnal meg kell állapítanunk, mert e tekintetben a felfogá-

sokban meglehetősen nagy a zavar és bizonytalanság: nem az a probléma, nem úgy prezentálódik ma a világ előtt, hogy a népszavazásos választójogon alapuló parlamentáris alkotmány-e a helyes vagy a korporációs rendszeren alapuló alkotmány – nem erről van szó. Arról van szó, hogy megélhetnek-e országok, fejlődhetnek-e, kifejthetik-e erejük legjavát parlamentáris alkotmány mellett, mint azt Angliában, Franciaországban vagy akár Belgiumban, Svédországban ismerhetünk, vagy helyesebb, a népek természetrajzána, a mai kor igényeinek inkább megfelel, ha minden hatalom – törvényhozó és végrehajtó hatalom egy ember kezébe van letéve, aki hogy alakít-e maga mellett véleményező jogkörű tanácsokat – szenátust, tizek tanácsát, százak tanácsát –, s ezeket rendi alapon, korporációs alapon alakítja-e meg, az egészen mellékes kérdés. Führertum vagy parlamentarizmus, ez itt a kérdés. Így fogja ezt fel Hitler, így fogják fel alvezérei, aminthogy pld. Alfred Rosenberg igen elmésen fejtegeti könyvében, hogy a Führertum gondolata egy a monarchismus gondolatával, de ellentétben áll a dinaszticizmus elvével. Az ógermán királyeszme mithikus fényét máig is megőrizte, de a király nem lehet ez eszmének a germánság számára isten kegyelméből való kifejeződése. „Monarchismus: igen, Führertum: igen, dinasztia: soha.”

Már most érdemes elolvasni, amit Hitler *Hitler a parlamentarizmusról* könyvében parlamentarizmusról ír, melyet Ausztriában tanult megismerni és szívből megutálni. Megutálni a többségi elvnek parlamentáris princípiumát és azokat az embereket, kiket a választási esetlegességekben megnyilatkozó „népakarat” a parlamentbe küldött. Ami legjobban feltűnt neki és leginkább gondolkodásra késztette: az egyéni felelősség teljes hiánya volt. „A parlament hoz valamilyen határozatot, mely következményeiben bármilyen pusztító – senki azért a felelősséget nem viseli, senkit azért számadásra nem vonhatnak, mert hiszen miféle felelősség az, ha a bajtokozó kormány visszalép? vagy

a koalícióban változás következik be? vagy a parlamentet feloszlatják? Vajon egyáltalán felelősségre vonható egy változékony többség? A felelősség elve nem az egyénhez van-e kötve? De gyakorlatilag felelőssé tehető-e egy vezető kormányember olyan cselekedetekért, melyeknek elgondolása, végrehajtása kizárólag a többségi akarat és hajlam számlájára írandó? Vagy a vezető államférfi feladatát nem abban a művészetben látják, hogy teremtő megvalósítása helyett, terveinek genialitását hogyan tudja megértetni az üresfejűek birkanyájával s hogyan tudja jóságos hozzájárulásukat kikoldulni? Vajon az-e a kritériuma az államférfinak, hogy a rábeszélés művészetét ép olyan mértékben bírja, mint az államférfiúi okosságot nagy tervek kieszelésében, eldöntésében? És az dönti el képtelenségét, hogy a véletlenül összehordott többségi csoport hozzájárulását egy bizonyos eszméhez nem tudja elnyerni? De hát megértett-e valaha is ez a tömeg egy nagy eszmét, hacsak a látható siker nem hirdette annak nagyságát? S vajon nem-e protestatio minden genialia tett a világon a tömegek hordozói ellen? Mit csináljon az államférfi, kinek nem sikerül a csoport kegyét tervei számára kihízelegni? Vásárolja meg a csoportot? Mondjon le terveinek végrehajtásáról, vonuljon vissza, vagy maradjon? Nem kell-e, hogy az igazi vezető kikérje magának, hogy ilymód politikai síberré degradálják? S megfordítva a végső felelősséget úgysem ő, hanem valami megfoghatatlan csoport viseli? Nem visz-e szükségszerűen a parlamentáris többségi elv a „Führertum-gondolat lerontására?” stb., stb., amint az Hitler „Mein Kampf” című könyvében megolvasható. Ki tagadhatná, hogy a parlamenti rendszer e kissé primitív bírálatában sok indokolt megállapítás van s nyilván nem egészen véletlen dolog, hogy Belgrádtól New Yorkig a parlamenti alkotmányok egész sora ingott meg? s helyesen mondja Ignatus, hogy „okának kell lenni, hogy ha valahol pofonokat osztogatnak, a demokrácia ábrázata mindig ott található s ha Napoleon az ő tábornokainál tehetség híjának

*Anglia és a
Führertum*

tudta be, ha pechjük volt, akkor úgy látszik, vannak intézmények is, mik nem elég tehetségesek.” De ha beismerjük is, hogy hibák, zavarok vannak e rendszer körül, másrészt nem szabad elfelejtenünk, hogy pl. Anglia, melyről Hitlerék sem állítják, hogy basztardizálva van, hogy a judeo-marxisták kezébe került, hogy „a nemzeti becsület” fogalma idegen tőle s amely ebben a világkaoszban gazdaságilag, politikailag úgy állja meg helyét, mint egyetlen ország sem a világon, egyáltalán nem érzi szükségét annak, hogy a parlamentáris rendszer helyébe az „igazi német demokráciát” ültesse, a Führer princípiummal, aki Hitler szavai szerint „életével és vagyonával felel minden cselekedetéért.”

Bizonyos, hogy Angliában is konstatálhatók a parlamentáris alkotmány fogyatkozásai, a vezető államférfi – legyen az Fitt, vagy Gladstone, vagy Disraeli, vagy Lloyd George – Angliában is kénytelen számolni Hitler arisztokratizmusa által oly igen megvetett majoritással, az egyéni nagy elgondolások ott is kénytelenek átmenni a parlamenti tárgyalások gyakran denaturáló retortáján, az államférfi bárhogy szeretne genie lenni, ott is kénytelen *csak államférfi* lenni, ami azt jelenti, hogy kénytelen okos lenni, körültekintő, a körülményekkel, tehát a népi erőkkal, népi törekvésekkel, esetleg szenvedélyekkel számoló, de még mindig távolról sem jelenti az államférfi-genie-nek azt a lealjasodását, a többségi elvben való teljes alámerülését, melyet Hitler oly kéjjel rajzol meg könyvében. Nemrégiben Stanley Baldwin a konzervatív párt birminghami ülésén beszédet mondott, melyben Németországhoz komoly, csaknem fenyegető intelem foglaltatott s e beszédben valószággal elkötelezte Angliát, mondván: „úgy látszik, attól tartanak a világon, szinte félek visszhangja lenni ennek az aprehenziónak, hogy a mi országunk nem tekinti szentnek azokat a kötések, melyeket a béke megerősítése céljából a háború óta vállalt, jelesül pedig a legfontosabbat: a locarnói kötést. Tudja meg a világ, hogy Anglia minden aláírását állja, aminthogy állta azt is, mellyel Belgium semlegességét

garantálta.” Nos hát ez a történelmi jelentőségű, félre nem érthető kijelentés nem úgy jött létre, hogy Baldwin előbb ezt a többséggel letárgyalta, hitleri feltevés szerint alacsonyrendű, megalázó alkudozásokkal kipaklizta, hanem egy, az országa tradícióit, lelkületét, hajlamait ismerő, Anglia világtörténelmi elhivatottságát valló államférfiú komoly megfontolásából eredt, aki ezzel egyúttal vállalta azt a felelősséget is, melyet Hitler a Führer számára oly büszkén reklamál. És Sir John Simon angol külügyminiszternek a nemzeti szocializmussal szemben való nem épen barátságos magatartása sem alapul parlamenti sakkjátékon, makinációkon, ügyeskedéseken, melvekről Hitler könyvében megemlékezik, hanem az államférfiúi felelősségérzetten, mellyel vállalja egy nemzeti akarat erélyes képviselését, ha e felől a parlament többsége valamely konkrét határozattal nem is nyilatkozott meg.

Hiszen épen a felelősség, a garancia kérdése az, mely oly félelmetessé teszi a Führer-*A Führer* teóriát – legalább is a gondolkodó emberek *felelőssége* előtt, mert hiszen a tömegeknek csak kényelmes lehet, ha valaki, akire misztikus rajongással tekintenek fel, az önálló gondolkodás terhét leveszi vállukról. Milyen felelősség az, melyet a Führer a maga uralmáért vállalni tud, s mi garantálja azt, hogy a Führerség palástja – vagy hogy stílszerű legyenek: Burberyje az igazán hivatott egyéniség vállára kerül? Nem kell egyéb, mint kiváló testőrorganizáció s a felelősség kérdése illuzórius lesz: elkövetheti a legbadarabb dolgokat, okozhatja országának a legnagyobb károkat, ha csak valami rosszul végződő külpolitikai kalandba nem viszi bele az országot, amitől pld. Sztálin vezér az 1923 évi lengyel kaland óta olyan körültekintően tud óvakodni, a felelősség kérdése úgyszólván fel sem vetődhet. Annál kevésbé, mert nem lévén parlament, sajtó, nyilatkozásra bátor közvélemény, nincs is, aki a felelősség dolgát szóvá tehetné. Vajon ki merné felelősségre vonni Sztálint, holott épen nacionalszocialista közleményekből tudjuk, hogy kormányzása milyen szörnyű károkat okoz Oroszország-

nak. És egyébként is milyen garancia van arra, hogy a tömeg a legkülönbet emeli vállára; ha a tömegekben ez az ítélőképesség megvolna, akkor igazán semmit sem lehetne a demokrácia és a parlamenti alkotmány ellen vetni, mert hiszen akkor a legkülönbeket küldené az országgyűlésbe és a legkülönbek gyülekezetéből olyan magasrangú szellem áradna szét az egész országban, hogy a parlamentarizmus jelentősége kérdésessé sem válhatna. Nem is azon múlik ez a kísérlet, hogy – mint Hitler állítja – a diktatúra inkább fejleszti ki a felelősség érzékét, mint a parlamenti alkotmány, hanem a nemzet élére került egyéniség kvalitásain, amint hogy megállapítható, hogy a fasizmussal kapcsolatban még ma is sokkal többet írnak Mussoliniról, mint magáról a rendszerről. (Tessék csak utánajárni, mutatkozik-e valami feszült érdeklődés az új korporációs alkotmány iránt?) És ha Alfred Rosenberg a német császárról írva megállapítja könyvében, hogy a régi birodalomban nagyobb értéket tulajdonítottak neki, mint akár az egész népnek és a lakájpgazdálkodás, mely körülötte lábra kapott, szükségszerűen vitte katasztrófába az országot, – akkor joggal kérdezhetjük, vajon a Führertum princípiuma nem ugyanilyen jelenségeket érlel? A vakító fényű mítoszban, melyet vezére alakja köré teremtet, nem épen úgy tűnik el a nép értéke, mint Vilmos császár Lohengrinsisakja mögött? Mert mi egyéb, mint mítosz, ha Fédernek Hitler által katekizmussá fémjelzett könyvében azt olvassuk, hogy *a vezért a nép iránt való szenvedélyes szeretet, törhetetlen akarat, egy csaknem holdkóros biztonság kell, hogy jellemezzék; az átlagon felüli tudás, és arra való képesség, hogy mások tudását alkalmasan felhasználni tudja. Szenvédélyes akarat, tévedhetetlen ösztön, erkölcsi komolyság: Christus és Luther, Bismarck és Cromvell, Savonarola és Nagy Frigyes.*” „A diktátornak teljesen szabadnak kell lennie, távol mindenfajta lelki gátlástól és megkötöttségtől, számára nem lehet szükségszerűség, mert ő az, aki a történetet csinálja és épen ezért sohasem téved, viszi őt azok fanatikus szeretete, akiknek számára az ő cselekedete

felszabadítást jelent.” Ilyen a Führer; de viszont ha ilyen, akkor hogyan terhelheti felelősség és ki az, aki az ilyen demiurgont felelősségre vonhatja!

A felelősség kérdéséről szólva azt írja Hitler: „Ha pedig valaki azt veti ellen, hogy ilyen körülmények között nehezen fog akadni, aki ilyen kockázatos feladatot vállaljon, annak azt kell válaszolni: Hát hála Istennek, az épen a germán demokrácia értelme, hogy nemcsak a legelső jöttment akarnok és erkölcsi druckeberger nem jut ravasz kerülő utakon uralomra, hanem hogy már a vállalandó felelősségnek nagysága elriasztja a nyápicokat és képteleneket.” Nos hát ez a veszedelem épen nem fenyeget, sem Németországban, sem másutt; attól, hogy a Führerségre nem lesz elég jelölt, nem kell tartani; hány vezérjelölt akadt nálunk is eddig; Németországban pedig a marsallbotot máris minden Gauleiter tarsolyában hordja, s ezen nem segít az a hitleri recept sem, hogy ha mégis pályázik a Führerségre egy hívatlan, akkor elég rákiáltani: „Hinweg, feiger Lump! Vidd innen lábadat, bemocskold ezt a lépcsőt, mert a történelem pantheonjának följárata nem a bujkálok, hanem a hősök számára való.” Ami igen szép népgyűlési szólam, de igen gyenge alkotmánybiztosíték. Azt azonban koncedálnunk kell, hogy Hitler esetében ezek az aggodalmak egyelőre teoretikusak. Valóban a németység milliói állították a harmadik birodalom élére s ami a felelősséget illeti, erről már azért sem lehet szó, mert cselekedetei iránt vak bizalommal viseltetnek.

„A bolsevizmustól mentette meg Európát” hirdetik hívei. Ez azonban csak féligaz-*Hitler Lenin* ság. *Az európai demokráciákat valóban terheli ellen a felelősség azért, hogy nem számoltak le a mozgalmakkal, melyeknek az volt a programjuk, hogy ha a demokrácia biztosította agitációs szabadság, gyülekezési szabadság, sajtószabadság, parlamenti szabadság folytán egyszer uralomra jutnak, első dolguk lesz végezni magával a demokráciával.* Ha a német demokrácia nem áll meg tétovázva azon az úton, melyen annak idején Noske erős politikai ér-

zékkel és kemény ökölrel megindult, ha nem tűri meg, hogy a kommunista-párt – mely a demokratikus eszmék hekatombáira készült kitűzni Lenin zászlaját, és ezt nyíltan hirdette is, – a maga törekvéseiért alkotmányosan küzdő pártnak ismertessék el, soha Németországban a nemzeti szocializmus nem győzött volna. A német demokrácia türelmes volt a kommunizmussal szemben, tehát kénytelen volt türelmes lenni a nemzeti szocializmussal szemben is, mely sok tekintetben a bolsevizmus reakciójaként jelentkezett. A nemzeti szocializmus győzelme a németországi kommunista párt teljes letörését jelentette s minthogy a nemzeti szocializmust a valláserkölcös kérdésében, a magántulajdon kérdésében éles szakadék választja el a bolsevizmustól és a maga szociális és politikai törekvéseit – ha a zsidóellenes akciótól eltekintünk – nem próbálja egész társadalmi osztályok véres kipusztításával érvényesíteni, mint azt az orosz bolsevizmus cselekedte, nem egészen joggal hivatkozik arra, hogy a bolsevizmusra halálos csapást mért. De hol? Otthon Németországban; ellenben kétségbevonhatatlan igazság az, hogy világviszonylatban nézve a bolsevista Oroszországnak soha olyan tekintélye nem volt Európában, soha annyian barátságát, szövetségét nem keresték, mint amióta Németország végzett a kommunizmussal. Amit az orosz diplomácia tíz éven át nem tudott elérni, azt Hitler külpolitikája néhány hónap alatt megművelte: Szovjet-Oroszország barátságát úgy keresik, mint a cári Oroszorszáégét; kibékült Franciaországgal, baráti szerződést kötött Lengyelországgal, Romániával, még barátibbat Itáliával, jóbarátságba került a balti tartományokkal, értékes szövetségese lett az Egyesült-Államoknak, s ki tudja, mire e sorok megjelennek, nem kötött-e szívélyes megnemtámadási szerződést Németországgal is? Amire Hitlerben megvan a komoly hajlandóság, úgy hogy joggal vethetjük fel a kérdést: mi az, amit a nemzeti szocializmus, itt sikerként könyvelhet el?

„Megküzdött a munkanélküliséggel” – *Szociális*
olvassuk naponta a barnaingbe öltözött német *politika*
napilapokban. Tagadhatatlan, hogy a nemzeti *Zinsknecht-*
szocializmusban komoly szociális elemek van- *schaft*
nak; hiba volna azt hinni, – amit gyakran vetnek szemére,
– hogy Hitler a porosz junkereknek és a rajnai nagyiparnak
exponense; igazi szociális törekvések nélkül nem tudta volna
a maga számára megnyerni a német nép millióit és csak az
a körülmény, hogy programja erősen szociális tartalmú volt,
tette lehetővé a szakszervezetek erejének lassú felörlését. Ezt
a szociális akaratot az uralomra jutott Hitler sem tagadta
meg és ha az előző kormányok törekvései – s itt elsősorban
Brüning kormányára gondolok, – sem voltak híján a szo-
ciális gondolatnak, mégis el kell ismerni, hogy a munkanél-
küliség elleni küzdelem Hitler alatt komolyabb eredménye-
ket értelt. Ezt csak részben tudhatjuk be statisztikai bűvész-
mutatványoknak, melyek által pl. a kötelező munkaszolgá-
latban állók olybá vétetnek, mintha azok valóban munkában
állnának, holott ez a juttatás a munkanélküli segélynek egy
– elismerjük – termékenyebb fajtája csak. Épen így nem
számítanak a német statisztika szerint munkanélkülieknek a
koncentrációs táborokban internált tízezrek s végre azok a
munkástömegek sem, akiket fölöslegesen a gyárakra és föld-
birtokra oktrojáltak, anélkül, hogy ott számukra termelő mun-
kára nyílna alkalom, ami persze megint csak a munkanélküli
segélynek valamely formája. Hogy aztán a vállalatoknak
munkanélküli segéllyel ilymód való megterhelése lényegesen
drágítja a termelési költségeket, ami máris az árak emelke-
désében jut kifejezésre, az más lapra tartozik. Azt azonban
el kell ismerni, hogy merészebb beruházási programot kon-
cipiált s határozottabb kézzel fogott végrehajtásához, aminél
nagyban segítette, hogy a hadfelszerelés terén is merészebb
lépésekre szánta el magát, mint elődei, ami persze nagyban
hozzájárul a külpolitikai helyzet kiélesítéséhez. De egyéb te-
rületeken is fokozódik Németországban a termelés tempója;
kölsönök útján, – melyeket könnyű kézzel juttat, – le-

hetővé teszi új exisztenciák megalanozását lásd házassági kölcsönök), városkörnyéki kislakások, ipifűsét, mezőgazdasági telephelyek létesítését, folyamszabályozásokat, földmunkákat, stb., stb., kevésbé respektálván a bankjegykibocsátás klasszikus szabályait, mint azt elődei tették. (S egyelőre a német márkával nincs baj. Ezek elvégre cselekedetek. De persze, hogy dacára ennek az elismerésreméltó erőfeszítésnek, a munkanélküliség nem szűnt meg, és mivel a bajok programcsodákkal nehezen *űzhetők el, a krisztusi csodatételeket váró hívek körében* némi idegesség konstatalható. Hogy ez az idegesség ne fokozódjon nyílt elégtelenséggé, arról gondoskodnak a koncentrációs táborok, de az a felvilágosító munka is, melyet a kormány a jözanság jegyében megindított. Legutóbb Hugenberg utóda, Schmitt birodalmi gazdasági miniszter fejtette ki, hogy: „Bármily bizakodó is az ember, nem szabad utópiák rabjává lennie és nem szabad azt hinnie, hogy teljesen mindegy, vajon a külföldi gyűlöli vagy támogatja-e az új Németországot. De főleg nem lehet olyan nagy és nehéz problémát, mint a munkanélküliség, erőszakos és helyi jellegű beavatkozásokkal megoldani. Ha győzelmi jelentéseket kürtölünk ki a munkanélküliségnek kis körzetekben való megszüntetéséről, az nemcsak a probléma súlyának félreismeréséről, hanem arról is tanúskodik, hogy annak megoldását egyes alárendelt közegek egészen helytelen módon kísérlik meg ... A munkanélküliséget *csak centralisztikusan lehet megoldani s ha az egész birodalom szemszögéből nézzük a problémát, azt látjuk, hogy annak ^megoldása még távolról sem sikerült.* Meg kell végre szűnnie annak, hogy illetéktelen beavatkozásokkal nehezítsék meg munkánkat... Szűkében vagyunk a tőkének, mert az nem merészkedik belemenni a vállalkozásokba, különösen azok miatt az elméleti fejtegetések miatt, amelyeket a kamatláb kényszerű leszállításáról (Zinsknechtschaft) lép-ten-nyomon hallunk . . .”

De erős szociális érzés nyilvánult meg paraszti politikájában is. S ha telepítési akciója nem is öltött olyan méretet, mint az 1930. évi mezőgazdasági program-

jában hirdette, annyi tény, hogy e téren is erősebb tempóban folyik a munka, mint elődei alatt, s különösen az előző kormányok kissé mechanikus megoldásai helyett egyénibb, a paraszti lakosság lelki keresztmetszetéhez, egyes vidékek gazdasági struktúrájához helyesebben alkalmazkodó telepítésekkel próbálkoznak meg. A mezőgazdaság termékeinek jobb értékesítése kényszerkartellek útján szintén érdekes kísérlet; általában az egész vonalon mozgás, iparban, mezőgazdaságban egyaránt, a német talajnak a kötelező munkaszolgálat segítségével való átrigolyázása, ami magában is termelést elősegítő tényező. Ami pedig a Zinsknechtschaft megtörését illeti, melyet a Führer őszinte bámulattal tett magáévá Feder fejtegetéseiből s melyről, mint dogmáról még oldalakat ír a „Mein Kampf” című művében, erről józanul hallgat a nemzeti szocialista kormányzat, sőt a fenti idézetből láthatóan az új birodalmi gazdasági miniszter a pénzügyek védelmében olyan szavakat talált, melyekért a legmegátalkodottabb ortodoxiának sem kellene szégyenkeznie. Érdekes, hogy a nemzeti szocializmusnak külföldi utánczói a zsidókérdés mellett épen ezt a Zinsknechtschaft tárgyúságot ragadták ki Hitler programjából a lehangosabban, bizonyosságául annak, hogy *az ilyen vehemens tömegmozgalmak a legtöbbször nem azzal hatnak, ami érték van bennük, hanem azzal, amit a demagógia a legkönnyebben megért és a legalkalmasabban írhat zászlajára.*

„Véget vetett az irodalom és művészet prostitúciójának. – egyike a nacionalszocialista forradalom legfeketébb lapjainak az a barbár türelmetlenség, mellyel írók és tudósok ellen fellépett, akiket a fajteória szempontjából nem volt hajlandó németeknek elfogadni, vagy akiknek politikai vagy tudományos meggyőződése nem volt alkalmas a nemzeti szocialista tanítások alátámasztására, vagy pláne akik a múltban e tanítások kritikájáig merészkedtek; mindez sokkal nagyobb mértékben provokálta az angol-szász világ megvetését, mint bármely egyéb cselekedetük. Thomas Mann-nak nincs

*Irodalom,
tudomány,
Spengler*

helye Németországban. (Lavoisier a köztársaság halálraítélte: „a köztársaságnak nincs szüksége kémikusokra.”) Spengler, akit eddig magukénak vallottak, új könyvet írt „Jahre der Entscheidung” címen, melynek célkitűzése messzibb horizontú, mint általában a nemzeti szocializmusé és amelyben néhány kritizáló mondat foglaltatik a mai rendszer ellen. Spengler az 1815. utáni ifjúságból indul ki, akik – szerinte – sokat beszéltek a német lélekről, de keveset a vasútról és a Zollvereinről és épen ezért az igazi német jövőnek inkább akadályai, mint előkészítői voltak. Majd így folytatja: „Und genau dieselben ewigen Jünglinge sind heute wider da, unausgereift, ohne irgend eine Erfahrung oder den guten Willen dazu, aber frischweg über Politik schreibend und mitredend, von Uniformen und Abzeichen begeistert und mit fanatischen Glauben an irgend eine Theorie.” Fajtheóriájuktól sincs elragadtatva: „ha fajtáról beszélek – mondja, – azt nem szabad abban az értelemben venni, ahogy az ma antiszemita között divat Európában és Amerikában, darwinista módra, materialisztikusan. „Fajtisztaság” groteszk szó szemben a ténnyel, hogy évezredek óta, törzsek és fajták keveredtek és hogy épen harcias, tehát egészséges, reményteljes nemzedékek szívesen vettek maguk közé idegeneket, ha azok valamely *fajtához* tartoztak. Aki sokat beszél fajtáról, az annak nyilván híjjával van. Nem a tiszta fajta a fontos, hanem az erős fajta.” Spengler megkülönbözteti az ethikai faj-felfogást a zoológiáitól, mely utóbbi jelzővel nyilvánvalóan a nemzeti szocialista fajfelfogást ékesíti.

Persze, hogy Spenglert már denunciálták. A Völkischer Beobachter már panaszosan említi, hogy Spengler, „aki Mussolini nagyságát oly korán ismerte fel, vonakodik a német Führer nagyságát elismerni.” Nem tudom, van-e a nemzeti szocializmusnak index librorum prohibitorum-ja, mert a könyvmáglya ilyenek még sem mondható; de ha van, akkor Spengler már alighanem indexen van – egyelőre még azzal az indokolással, hogy pesszimista; s innen már csak egy lépés

a koncentrációs tábor. Holott nagyon találó, amit mond: valóban, amit beszélnek, amit írnak, csupa zavarosság, csupa káosz, mely nem ígér új világot. Valami felületes mélység, zászlós, lampionos díszmenetben felvonuló kongó szavak, fantasztikus eszmetársítások jellemzik még azoknak az írásait is, kik Goethe, Schopenhauer, Nietzsche iskolájába jártak s ezeknek genialitását próbálják a nemzeti szocialista doktrínák szolgálatába állítani. Siegfried kardja, Fafner és Fasolt dübörgő lépései, Odin világa, Eckehart miszticizmusa, mindmind a nemzeti szocializmus harsonájává vált; érthető, hogy a nagy szavak e zavaros pompájú vásárján Montaigne is, Rousseau is, Voltaire is s mindenki, aki a germán vagy pláne porosz szellemtől idegen nyelvet beszél, könnyűnek találhatik.

*

És most beszéljünk még egyszer arról a külpolitikai szituációról, mely a nemzeti szo- *Még egyszer*
a külpolitika
cializmus uralomrajutása által Európában teremtdött. Mondottuk: Clemenceau abban a hitben volt, mikor a németeknek a versaillesi szerződést diktálta, hogy a francia-német probléma egy félévszázadra el van intézve. „Saigner a blanc” ahogy Bismarck annak idején nevezte, Clemenceau programjából sem hiányzott, aki úgy vélte, hogy a pusztulás, melyet Németországban a háború okozott, egész generációk megtizedelése, elsatnyulása, a születési arányszám lecsökkenése, a békekötésben elszenvedett területveszteségek, Lengyelország közbeékelődése a danzigi korridor révén, a hatalmas jóvátételi összegek kiizzadása, a lefegyverzés ténye, a német nemzeti önérzet megalázása . . . mindez biztosítéka annak, hogy Németország ötven éven belül magához nem térhet, revanche-háborúra nem gondolhat. S bár Franciaország egyáltalán nem pihent le háborús babérajaira, hanem a maga és szövetségesei hadseregét úgy szerelte föl, technikai felkészültségét, különösen pedig röpülőgépparkját úgy tökéletesítette, keleti határainak védővonalát úgy épí-

tette ki, hogy védekező és támadó pozícióban egyaránt biztosnak érezze magát, mégis a német nemzeti önérték legkisebb megmozdulására – már Stresemann és Brüning idején is olyan idegesen, annyi gyanakvással reagált, hogy érezni lehetett: egyáltalán nem bízik Clemenceau ötven esztendejében. Hiába volt a komoly Brüningnek minden fogadalma, hiába hivatkozott arra, hogy Franciaország kezelhetetlensége csak az antidemokratikus törekvéseket erősíti Németországban, Franciaország nem mert engedékeny lenni: attól tartott, hogy minden koncesszió végső soron a német fegyveres felkészülés megerősödését jelenti. Mire Franciaország valamire nagynehezen elszánta magát, Németországban megbukott a katolikus-centrum, megbukott a szocialistapárt és a kommunistapárt s megbukott az egész rendszer, mely a békét áhító demokrácia nevében kérte-követelte a versaillesi kötés lazítását.

Uj Pharaó És új Pharaó támadt Egyiptomban, akiről *Egyiptomban* a franciák tudták, hogy a legerősebb és legsikeresebb támadásokat azért intézte elődjei ellen, mert ezek Franciaországgal szemben megértő baráti politikát kívántak folytatni; hogy könyvében, agitációs beszédeiben a háborús szellem dicsőségét vallotta és végül, hogy Franciaországot „ősellenségnek”, a németek „hóhérjának”, a „fehér faj leselkedő veszélyének” érzi, akivel Németországnak feltétlenül le kell számolnia. És itt adódik a tragikus konfliktus, melynek következményei: Európa számára kiszámíthatatlanok. Ki vonhatja kétségbe Németországnak igazát, amikor azt vallja, hogy a maga részére az európai nemzetek sorában a teljes egyenjogúságot követeli! És ki törhet pálcát fölötte, mikor otthagyja Genfét, mely vonakodik megadni neki a fegyverkezés egyenjogúságát! Nem, Németországnak igaza volt, Németország aligha cselekedhetett másképp, arról nem is szólva, hogy Hitler – könyvének, írásainak, szózatainak foglya, – ezzel tartozott önmagának és horogkeresztes csapatainak? De vajon nincs épen így igaza Franciaországnak? Nem azt jelenti-e a teljes egyenjogúság, hogy megindul Németország felfegyverkezése

olyan mértékben, ahogy az 1914 előtt el sem volt képzelhető s öt esztendő múlva negyvenmillió, állig felfegyverzett Franciaával szemben hetvenöt millió állig felfegyverzett, kitűnően megszervezett, egy bálványozott vezér által acéltömbbé kovácsolt, fanatizált németység áll. Miben bízson Franciaország, vajon eliheti-e, amit Hitler most szentül fogad, hogy ez a hetvenötmillió német (mert Ausztriával és Csehország németjeivel együtt ennyien vannak) pusztán azért fegyverkezik fel, hogy legfőbb öre legyen az európai békének? Nem kell-e arra gondolni, hogy ennek a hatalmas nemzetnek aspirációi vannak, melyeket ideig-óráig keblébe zárhat, de amelyekről nem akar, nyilván nem is tud lemondani? Hogy Keletporoszország kettéhasításába soha nem egyezik bele és ezt az egységet Lengyelország letiprása árán is helyreállítja, ami Franciaország legerősebb szövetségésének kiemelését jelenti? Hogy a szaporodó, terjeszkedő Németországnak új területekre van szüksége, talán Kelet felé a Balti tartományokban, talán délkelet felé Ausztrián túlnyúlóan; hiszen Papén Herrenclubjának lapja, a Ring, már 13 országnak, Németország, Ausztria, Bulgária, Danzig, Észtország, Finnország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia egységes birodalmáról beszél. Hogy a német hősi alkathoz hozzátartozik Elszász-Lotharingiának visszacsatolása; a germán légiók előretolása Belgium, Dánia, Hollandia és Svájc felé. Milyen kétségei lehetnek e feltevések ellen, mi az, ami elzsongíthatná e megfélemlítő gyanakvással szemben, mikor Hitler egy tíz esztendő küzdelemben a hatalomért így vallotta, így kiáltotta világgá, így szögezte le félre nem magyarázhatóan könyvében. Ma azt hirdeti „bébe, béke, béke”, de a jövőjéért remegő francia szembesíti egymással a régi és az új Pühhert; a régit, aki a gyűlöletet hirdette, úgy, ahogy az írva vagyon a nemzeti szocializmus koránjában, a Mein Kampf-ban és az újat, a kancellárt, aki a béke műveit dicsőíti, melyek a nemzetek nemes versenyében, a kultúra és művészet terén gazdagították az európai civilizációt. – Szembesíti egy-

mással, analizálja őket és nem hisz az új Hitlernek. Hinc incipit tragoedia.

1933. október 14-dikén Hitler a következőket mondotta: „Hogyan lehet az, hogy az utolsó 150 esztendő története a maga változatos eseményeivel nem tanította meg a népet arra, hogy lényeges változások huzamosabb időre minden véráldozat dacára sem következtek el. Mint nemzeti szocialista, a leghatározottabban elutasítom magamtól, nemzeti elveinkből folyóan is, hogy egy idegen nemzet fiait, kik benünket nem szeretnek, olyanok vérével és életével szerezzük, hódítsuk meg, kik kedvesek, drágák nekünk. Hatalmas eseménye volna az emberiségnek, ha a két nemzet egyszer s mindenkorra számúzná az erőszakot életéből. A német nép hajlandó erre?” Nemes mondás, Angliában nem is maradt egészen hatás nélkül. Franciaországra nem hatott; ott tudják, hogy a „Mein Kampf”-ban azt vallja: „A német nemzet politikai testamentuma külső cselekvései számára csak az lehet: soha ne tűrjétek két kontinentális hatalom keletkezését Európában. Minden kísérletben, mely a német határokon egy második katonai hatalmat próbál megszervezni – akár ha csak egy olyan állam formájában, melyben a képesség van meg katonai hatalommá való fejlődésre – támadást kell látnotok Németország ellen és ismerjétek fel nemcsak jogotokat, hanem kötelességteket is egy ilyen állam keletkezését minden eszközzel, fegyveres erővel is megakadályozni, vagy ha már megvan, újból szétzúzni.” És ez az igazi Hitler; a franciák előtt nem lehet kétséges – előttem sem – hogy külpolitikájukban a történelem ismeretén alapuló ezzel a tétellel, diplomáciai bűvészmutatványok által el nem homályosítható kemény vallomással számolniuk kell.

Aminthogy számoltak már évszázadokon át a wesztfáliai béke előtt és a wesztfáliai béke után, mint azt a történelem tanítja és Jaques Bainville kiumó könyvében – *Hitler és Jacques Bainville* – *Hitler* – megolvasható. „Ha tanulmányozzuk – mondja Bainville – Franciaország viszonyait a többi európai államhoz, akkor konstatálnunk kell, hogy a legnehezebb feladat Franciaországra a germán faj szomszédsága által hárult. Más szomszédaikkal, az angolokkal, spanyolokkal, olaszokkal is voltak konfliktusaik, de felváltották ezt hosszabb békekorszakok, a baráti megállapodásoknak, a biztonságnak és bizalomnak periódusai. Franciaország minden népek között a barátkozásra a leghajlamosabb. Hiszen voltak idők – néha elég soká, amikor Németország is szövetségesünk, barátunk volt. Igaz, hogy mindig csak olyankor, ha legyőztük őt. Igaz, hogy csak súlyos erőlködések, kemény munka árán volt elérhető, hogy a politikai hatalom segítségével elvonjuk tőle ártanitudásának eszközeit. Mert a német nemzet az egyedüli, mellyel Franciaországnak örökké foglalkoznia kellett, örökké rajta tartani a szemét. A francia földet ellenség szállta meg, aki nyolcvan kilométerre a fővárostól ásta meg lövészárkait. Lille, Mézieres, Saint Quentin, Laon és húsz más város a németek kezén volt. II. Vilmos évfordulóját francia templomban ülte meg. Reimsot és Soissonst mindennap bombázták. Mindennap elesett egy testvér, egy barát. S ezt újra és újra át kell élnünk! – kiáltották azok, kik emlékeztek 1870-re. Két inváziót egy félévszázad alatt! Hogyan? Miért? A véletlen műve ez, vagy valamely sors döntése, hogy Németország minden negyvennégy esztendőben rárontson Franciaországra? S a mikor feltecssük e kérdéseket, felébred bennünk a történelmi kíváncsiság. És kutatjuk a felelőségeket, az okok lánc-sorát. Hogy egymásba vannak ezek kapcsolva! Mennyire igaz August Comte-nak a szava, hogy az élőket a holtak kormányozzák!... A múltak mérlege tragikus. Milyen lesz a jövőé?”

Amit Bainville ebben az előszóban röviden összefoglal,

az a lényege a francia-német ellentétnek egy évezreden át. Pierre Dubois, Dante kortársa, aquinói szent Tamás tanítványa ugyanúgy beszélt a német-francia viszonyról – mondja Bainville – mint 1867-ben Thiers; épen úgy félt a német egységtől, épen úgy tiltakozott ellene, épen úgy ennek megakadályozásában látta Franciaország legfőbb diplomáciai és katonai feladatát. Richelieu politikáját ez a félelem irányította; a harmincéves háború az ő külpolitikai koncepciójának diadala volt. XIV. Lajos küzdelme az ausztriai ház ellen, vonakodása, hogy a brandenburgi választónak porosz királlyá történt megkoronázását elismerje, Franciaország küzdelme Nagy Frigyes növekedő hatalma ellen, mind ugyanebből a szellemből eredt, egészen odáig, mígnem 1871-ben Paris kapuinál mégis csak létrejött a rettegett német egység. (Hogy aztán az egységes Németország a legyőzött Franciaországgal szemben a legyöngítésnek ugyanazt a politikáját követte, mint a Capetingek Németország ellen, az csak természetes; a monarchista Bismarck mindent elkövetett, hogy Franciaországban a köztársaság tartani tudja magát, mert ezt gyöngébbnek ítélte a királyságnál.)

„Cependant l'Etat monstrueux que la *Bismarck* és Prusse avait eréé en Allemagne pesait sur la *Hitler* vie de l'Europe.” A porosz Németország ránehezedett Európára: már Bismarck tudta azt, amit Hitler a fenti idézetben hirdetett, sőt nyilván Hitlernél is jobban tudta, hogy két katonai nagyhatalom – Franciaország és Németország – számára szűk Európa. Egyrészt a diplomácia eszközeivel kiparírozni törekedett a hatalmak szövetkezését Németország ellen – le cauchemar des coalitions, a koalíciók lidércnyomása, mondotta Bismarck, – másrészt katonailag hatalmasan felkészülni, de mégis úgy, hogy ezt se Anglia provokációnak, se Oroszország ellenséges lépésnek ne tarthassa. Ebben a belső ellentmondásokkal teljes hazárdjátékban Bismarck nagyszerűt művelt: ami évszázadokon át lehetetlennek látszott, most végre Európa és Franciaország eltúrte, sőt bizonyos

módon jó arcot is vágott hozzá, hogy Németország egy hatalmas egységben megerősödjön, szaporodó lakossága számára megteremtse existenciája minden anyagi és kulturális előfeltételét, s úgy építse ki katonai felkészültségét, hogy Európában egy veréb ne hullhasson le a fáról német akarat nélkül és minden hídfő, mely a német erő expanziójához vezető utakat uralja, – Berlinton Triestig, Berlinton Bukarestig és Berlinton Bagdadig – német kézben legyen. Bismarck megművelte, hogy egy emberöltőn át Európa – mintegy hipnotizálva az ő genialitásától – ezt nem is vette észre és a német tölgy szinte észrevétlenül Európa fölé nőtt. De ez a tény ellentmondott egy fél évszázad európai történelem logikájának; ha II. Vilmos nem is távolítja el hiúságának útjából Bismarck kolosszális ércalakját, a francia-német ellentét mégis kirobbant volna; nyilván később, nyilván más ürügyön, mint épen a szerajevói gyilkosság ürügyén, talán más kombinációkkal, de kirobbant volna, hogy érvényt szerezzen a történelmi tételnek, melyet Hitler német szempontból helyesen szövegezett: Franciaország és Németország katonai nagyhatalomként egymás mellett meg nem élhet.

És ebben a háborúban Anglia szükségképpen állott Franciaország mellé. A német győzelem a kontinensen abszolút német hegemóniát jelentett volna: 75 milliónyi, erősen szaporodó németiségnek korlátlan európai uralmát, az ázsiai kontinensig való átnyúlását, a brit impérium örök veszélyét. Szemére vetették sir Edward Grey-nek, hogy meg tudta volna akadályozni a háborút, ha a szerajevói gyilkosság után félreérthetetlenül tudtára adja Németországnak, hogy háború esetén Franciaország mellé áll. Lehet, hogy így van, lehet, hogy az a sok ezer nekilendített ágyú megjuházott volna Anglia quos ego-jára, de ki tudja, akarta-e egyáltalán sir Edward Grey megakadályozni a háborút; nem tudta-e – ami a történelem logikájának vonalán fekszik, – bogy az örök német-francia ellentét kirobbanása szükségszerűen következik el, ma vagy holnap vagy hol-

*Anglia
és
Németország*

napután s Anglia nem várhatja meg, míg Németország úgy szervezi meg a tengereket, mint ahogy megszervezte a szárazföldet, és nagyobb veszéllyé válik a brit birodalom számára, mint amit valaha is Oroszország vagy Japán, vagy akár az Egyesült-Államok jelenthet. Franciaország győzelme mit jelent angol szempontból? Egy negyvenmilliós, alig szaporodó nemzet katonai túlsúlyát Európa nyugatán, az expanzió szükségére nélkül, melynek katonai erejét örökké leköti – még győzelme esetén is, – a meg nem semmisíthető német nagyhatalom állandó felkészülése; Franciaország ebben az engard állásában mindig is baráti várakozással Anglia felé fog tekinteni és soha odáig nem jut, – olasz és szláv komplikációk is gátolják ebben, – hogy hegemoniáját rákényszerítse Európára, vagy hogy koloniális ambícióiban messzebb akarjon menni mai birtokállományánál. A németesség győzelme, az más; a német győzelem az német, hegemoniát jelent. Német hegemoniát Európában, mely aztán vitássá teszi Afrikát, Ázsiát, a Marsot és Jupitert, a Napot és Sziroszt: ez a megfontolás döntötte el Anglia beavatkozását a háborúban Franciaország javára és döntötte el a háború kimenetelét.

És ma? Hitler uralkodása, Hitler béke-
Franciaország hajlandósága idején? A történelem ma is tör-
és ténelem s Hitler helyesen látja a történelmi
Németország igazságot, mikor a fenti idézetben azt mondja:
 „minden kísérletben, mely a német határokon egy második katonai hatalmat próbál megszervezni, támadást kell látnotok Németország ellen.” Csak ismételhethetjük: Franciaország már Stresemann békekészségének sem adott hitelt (gyanakvását megerősítette az a nemrég közzétett levelezés, melyet Stresemann a német trónörökösrel folytatott, elárulván, hogy Stresemann Franciaországot áltatni akarta), és még kevésbé ad hitelt Hitler békefogadkozásának; mert Franciaország is tudja az igazságot: egy katonai nagyhatalommá erősödött Németország Franciaország letörését jelenti. Nem Hitler idézte fel a francia-német ellentétet, ez

megvult évszázadokon át és tragikus módon Európa életéből – úgy látszik, – ki sem küszöbölhető; Brüning vagy a Brüningek türelmes békepolitikája megművelhette volna, hogy ez a probléma évtizedeken át szunnyad (s ez a le-tört Európa valóban különbbre már nem is gondolhat, ez álmának netovábbja), de megoldás, mely a két nagy-hatalom egyenlő feltételű, egyenlő rangú egymásmel-lettélését lehetővé tenné, nincsen. Nem Hitler idézte fel ezt az ellentétet, de Hitler eljövetele pattantotta ki egész élességében. Francia államférfi – legyen az Briand iskolájának legszelídebb tanítványa – nem tudja túltenni magát az olyan megállapításokon, amelyek – Hitler lelkü-letének, szándékának őszinte kifejezéseként – a „Mein Kampf”-ban olvashatók. „Ich glaube niemals daran – mondja Hitler, németül idézem, hogy a fordítással szükség-szerűen járó pontatlanságot elkerüljem, – ich glaube nie-mals daran, dass sich Frankreichs Absichten uns gegenüber je ändern könnten; denn sie liegen im tiefsten Grunde nur im Sinne der Selbsterhaltung der französischen Nation. Wäre ich selbst Franzose und wäre mir somit Frankreichs Größe so lieb, wie mir die Deutschlands heilig ist, so könnte und wollte auch ich nicht anders handeln, als es am Ende ein Clemenceau tut. Das nicht nur in seiner Volkszahl, sondern besonders in seinen rassisch besten Elementen langsam ab-sterbende Franzosentum kann sich seine Bedeutung in der Welt auf die Dauer nur erhalten bei Zertrümmerung Deutsch-lands. Die französische Politik mag tausend Umwege ma-chen, irgendwo am Ende wird immer dieses Ziel als Erfül-lung letzter Wünsche und tiefster Sehnsucht vorhanden sein. Es ist aber unrichtig zu glauben, dass ein rein passiver, nur sich selbst erhalten wollender Wille einem nicht minder kraft-vollen, aber *aktiv* vorgehenden auf die Dauer Widerstand leisten könne. *Solange der ewige Konflikt zwischen Deutsch-land und Frankreich nur in der Form einer deutschen Ab-wehr gegenüber französischem Angriff ausgetragen wird, wird es niemals entschieden werden, wohl aber wird Deutsch-*

land von Jahrhundert zu Jahrhundert eine Position nach der anderen verlieren ... Erst wenn dies in Deutschland vollständig begriffen sein wird, so dass man den Lebenswillen der deutschen Nation nicht mehr in bloss passiver Abwehr verkümmern lasst, sondern *zu einer endgültigen aktiven Auseinandersetzung mit Frankreich zusammenrafft*, und in einem letzten Entscheidungskampf mit deutscherseits grössten Schlusszielen hineinwirft, erst dann wird man imstande sein das ewige und an sich unfruchtbare Ringen zwischen uns und Frankreich zum Abschluss zu bringen; allerdings unter der Voraussetzung, dass *Deutschland in der Vernichtung Frankreichs wirklich nur ein Mittel* sieht, um danach unserem Volke endlich an anderer Stelle die mögliche Ausdehnung geben zu können”.

Nem lesz béke a világon és a háború
Nem lesz közelebb van, mint gondolnók. Senkisem
béke a akarja, Franciaország retteg tőle, – ha van
világon pacifista ország a világon, úgy Franciaország az – Anglia mindent elkövet, hogy kitörését megakadályozza, Mussolini pontosan tudja, hogy egy új háború a Földközi tenger medencéjéig kiégeti Európát (egyedül Benes és Titulescu urak dobálóznak e szóval, akiket a háború első szele – bárhogy végződjön is – el fog söpörni), senki nem akarja, nyilván Hitler sem: és a háború feltartóztatlanul közeleg. Már érezni is a gáztámadások szagát, mint az ördög közeledtekor a kénzagot. A nemzeti szocializmus pusztá megjelenésével kirobbantotta a világtörténet szükségserű, meg nem kerülhető konfliktus-folyamatát és Franciaország – akarata ellenére – cselekedni fog.

És itt felvetjük a kérdést, hogyan van az, hogy a győztes Franciaországtól, aki ma a világ legnagyobb, legjobban felszerelt hadseregének ura, senkisem tart; hogy Anglia egy percig sem gondol arra, hogy Franciaország repülőgépraja reá nézve veszélyessé válhatna; hogy Belgium nem fél egy francia „Anschluss”-mozgalomtól; hogy francia-spanyol ellen-

tét megkonstruálása elképzelhetetlen; s ha Itáliában van is valami idegesség Franciaországgal szemben, az inkább az olasz gyarmati aspirációk következménye, mintsem francia támadó szándékok feltételezése! S hogy van az, hogy a legyőzött Németország szervezkedésétől mindenki tart: nemcsak Franciaország és Anglia, hanem a baráti Itália is, mely aggodalmaskodva gondol barátjának brenneri szomszédságára. Svájc, melynek politikájában pedig német lakosságának jut a döntő szerep, (nyilván épen ezért) és Dánia kezdeményezésére az északi államok komoly tárgyalásokat folytatnak a katonai és gazdasági együttműködés valamely módja felől: Lengyelország odáig megy idegességében, hogy megnemtámadási tárgyalásokat kezd Németországgal, Oroszország pedig, nem a nemzeti szocializmus bolsevista-ellenes politikája miatt, (Itáliával – dacára bolsevista-ellenes belpolitikájának – jó barátságot tart fenn) – hanem ellene irányuló külpolitikai törekvései miatt egyik baráti szerződést a másik után köti meg az európai és európankízüli államokkal.

Nagyon okos emberek nagyon okosan magyarázzák, hogy mért nem lesz háború. Mert ma már tudja az emberiség, hogy mit jelent a háború, mert Hitler komolyan akarja a békét, mert Anglia nem akar háborút, mert Franciaország nem meri vállalni egy preventív háború ódiúmat stb., stb. Lehet, hogy ez mind igaz, de mit jelentenek az igasságok azzal a szörnyű kétséggel szemben, mely minden francia lelket nyugtalanítja? Mi az, amire a mai körülmények között Franciaország várhat; milyen erők vannak keletkezőben, melyekben öt esztendő múlva – amikor a német egység ereje félelmesebb lesz, mint valaha, – jobban bízhat, mint ma a maga erejében. Ha a legjobb esetet veszi, hogy az így felkészült Németország nem fordul ereje teljével ellene, hanem Kelet felé – Ausztria, Magyarország, Lengyelország, Ukrajna, a Balti-tartományok felé keresi expanziójának lehetőségeit, akkor is örök remegésben kell élnie, mert arra kell gondolnia, hogy a Kelet felé győzedelmes Németország, ha egyszer befejezte a Kelet megszervezését s tankjainak útját kiépítette Triestig,

Szalonikiig, Constanzáig és Odesszáig, a német tradíciók és hitleri tanítások értelmében nyugat felé fordul s visszaveszi Elzász-Lotharingiát, melyhez „egy millió német jogán” ragaszkodik és meghódítja Luxemburgot és Franciaország északnyugati részének és Belgiumnak szénvidékét és Anwersnél vasbetonfedezékekben megerősíti ágyúit, hogy azokat szembe-
szögezze az angol partokkal.

Bevárhatja ezt Franciaország? Van kö-
Bevárhatja tés – baráti szerződés, megneptámadási
ezt paktum fegyveres szövetség – mely meg-
Franciaország? nyugtathatja őt jövője felől. Talán, ha Anglia és az Egyesült-Államok örök időkre garantálnák a francia és lengyel határok sérthetetlenségét, Ausztria függetlenségét, talán meg tudna nyugodni és a béke megmenthető volna, legalább is addig, amíg Németország megszervezett ereje elemi erővel nem szorítaná Európát egy új világháború felé. De mivel Franciaországnak semmi reménye arra, hogy az amerikai Egyesült-Államok fegyverrel garantálják biztonságát s mivel magában Angliában sincs valami nagy hajlandóság, hogy fegyveres szerződéssel kötelezze el magát a jövőre, Franciaország cselekedni kénytelen. La Francia farä da se. Nem kérdi a népszövetséget, nem kérdi a négyes paktumot, nem kérdi Angliát, hanem cselekedni fog, abban a tragikus tudatban, hogy háborút indít, melyet egyetlen fia sem akar s a mellyel megint csak legfeljebb tizenöt-husz esztendőre intézi el a maga szörnyű problémáját. (Ha csak nem sikerül neki Bajorországot – kihatván a Reich-ből – Ausztriával és határaiban kiigazított Magyarországgal egyesítve, Nagy Frigyes ellen a Habsburgot mozgósítva, új utat jelölni ki a történelmi fejlődés számára.) És Anglia, mely szintén nem akarja a háborút, kénytelen lesz ezt – s ez a jobbik eset Németországra nézve – jóindulatú semlegességgel tudomásul venni; abban kötés nélkül is megbízhat Franciaország, hogy Anglia sem hátbatámadni nem engedi, sem meggyöngíteni. Anglia ma még erősebben tudja, hogy az európai egyensúlypolitika felborításának veszélye csak Németország részéről

fenyeget: 75 millió felfegyverzett germánság föléje nő egész Európának.

*A hitleri kül-
politika
célkitűzése*

Rebus sic stantibus, kit érdekelhetnek a német külpolitika célkitűzései. Tudjuk, naponta olvashatjuk német brosúrákban, napilapokban – s a franciák, ha tudnak, vizsgálódhatnak, – hogy a német külpolitikai törekvések iránya a kelet: az Ostraumpolitik, a balti tartományoktól le mindazokon az országokon keresztül, ahol németlakta területek vannak. Nem kolóniás politika, mondja Hitler, mely tengeri haderőt igényel és e révén szembeállítja Németországot Angliával, hanem keleti politika. Nem Pán-európa a jelszó, mondja Alfred Rosenberg, a nacionalszocializmus vezérkari főnöke, hanem északi Európa, német Középeurópával. „Németország mint faji és nemzeti állam, mint az európai szárazföld központi hatalma, a skandináv államok Finnországgal együtt, mint második a szövetségben az északkelet biztosítására, s végül Anglia, mint harmadik a nyugat és a tengeri átkelés biztosítására. Ez a távolabbi cél, az észak-atlanti ember védelmében való cél, az Ázsia felől biztosan közeledő veszedelemmel szemben. De addig is, míg ennek frontja kialakul, Németország-Itália-Anglia szövetsége a németiség Ostraumpolitikájának érvényesítésére. S a helyzet ma? Fentebb bizonyítottuk, – s bocsánat, ha bizonyításunkkal ismétlésekbe esünk, legjobb szeretnénk óriásfalakat, hová tételünket plakátbetűkkel írhatnók fel, – hogy Németország még annyira izolálva nem volt, mint ma. Ami szimpátia Angliában főleg Stresemann külpolitikája nyomán keletkezett – s ezt a rokonszenvet Brüning öregbíteni tudta, – a nemzeti szocializmus fellépése folytán semmivé lett; az angol parlamentnek minden pártja, de az egész angol közvélemény teljesen bizalmatlanul áll szemben a németiséggel. Sir Austen Chamberlain adott klasszikus kifejezést e bizalmatlanságnak, mikor azt kérdezte: „mit érezne minden ember, ha a mostani órában Németország olyan teljesen, olyan hatalmasan volna fel-

fegyverezve, mint 1914-ben? Nem érezzük-e mindannyian, hogy a mozgalom által, mely a Rajnán túl keletkezett, a béke van fenyegetve s hogy a béke egyetlen garanciája e pillanatban, hogy Németország nincsen felfegyverezve s nem indulhat háborúba?” S a Times Papan egyik beszédét glosszálva: „ez kihívás, – mondja, – kihívása a civilizált nemzeteknek, akik pedig már remélni kezdtek. A beszéd egész értelme háborús. A hitleri mozgalomnak egész tendenciája háborús.” S ha Hitler kilépése a népszövetségből zavarba is ejtette Európát és elsősorban Angliát s ez most mindent elkövet, hogy Németországot Genfbe visszavezesse, ha mintegy önmaga bátorítására hirdeti is, hogy Hitler békefogadalmait illik komolyan venni, az angol államférfiak egy cseppet sem csodálkoznak, ha Franciaország nem veszi komolyan és felkészül életérdekeinek megvédésére.

És Hitler – bármilyen igazán akarja is – nem tudja megnyugtanni Franciaországot, mely a legteljesebb gyanakvással figyeli a német eseményeket. A nemzeti szocialisták nürnbergi felvonulását, az acélsisakosok breslaui táborozását, 500.000 német paraszt seregszemléjét, demonstrációkat, melyről a németek büszkén állapítják meg, hogy ilyen még nem volt, – „colossal, colossal” gúnyolódnak idegeskedve a francia lapok – Franciaország gyanakodva nézi a kötelező munkaszolgálat fiatal csapatjait, a német hadfelszerelési gyárak éjjel-nappali üzemét, a német repülőgéppark gyors megnövekedését ... Franciaországnak az az érzése, hogy Németország viszi őt feltartóztatlanul a háború felé. S most itt áll a súlyos dilemma előtt: vajon megvárja, míg ez a fanatizált ország egy kitűnő szervező erő vezetése mellett, mint amilyen Adolf Hitler, felkészül a háborúra – lelkiileg és anyagilag? vagy pedig most üssön rajta, amikor győzelme biztos s a német kérdést aránylag nem nagy áldozatokkal tizenöt esztendőre újból elintézheti? Ha most üt rajta, akkor békebontó és a világ előtt súlyos felelősséget vállal magára; ha vár, akkor a nemzeti szocialisták által kétségbevit békeszeretét nehéz háborúval, súlyos áldozatokkal, esetleg teljes

letörésével kell majd megfizetnie. Az Anschluss véghezvitele kétségtelen *casus belli* volna Franciaország számára. De ha ez az Anschluss nem is jön létre, Franciaország számára a hitlerizmus megemészthetetlen probléma, melyet népszövetségi tanácskozásokkal, négyes vagy másféle paktumokkal nem tud megkerülni.

Elérkeztünk a végső következtetésekhez. Nekünk Európa sorsa sem Hekuba és nem *Mit tegyen* közömbös előttünk, hogy a fajtisztaság babo-*Magyarország?* nájának máglyáján hogy égetnek el emberi és kulturális értékeket, melyek számunkra ezt a mai életet fémjelezték. De az egész hitleri kérdés bennünket elsősorban abból a szempontból érdekel, hogy mit jelent Magyarország számára és a belőle feltétlenül következő bonyodalmak hogyan hatnak a mi legfőbb külpolitikai törekvésünkre *a revízióra*. És itt feleslegesnek tartjuk sötét prófécákat festeni arról, hogy milyen sors vár reánk, milyen megalázottság, milyen kifosztottság, ha ebben az elkövetkező francia-német konfliktusban Wotan fog győzni és a diadalmas világvándor dárdája hegyét határainkig nyújtja előre. Aki azt hiszi, hogy erre okossággal, diplomáciával, előrelátó kedveskedésekkel fel lehet készülni, az nem ismeri a nemzetek lélektanát és nem tudja, mit jelent az, ha a fajtudomány tanítása szerint az északatlanti fajtához nem sorozható magyar, a legtisztábban kitenyészített északatlanti ember, a porosz szomszédságába és ezzel uralma alá kerül. De nem ismeri a világtörténetet sem, aki egyáltalán felteszi, hogy ebben a világcataklizmában, melyet egy új francia-német háború felidéz, Németország felülmaradhat. Németország sorsa Európa közepén az – Hitler nélkül is, a nemzeti szocializmus csak alaposan kisorsgette a katasztrófa elkövetkezését –, hogy legyőzessék; nem hibái, fogyatkozásai miatt, – mert lehetetlen egy csomó jó kvalitására nem a legnagyobb tisztelettel tekinteni, – hanem egyszerűen azért, mert Franciaországgal együtt egész Európa nem bír és nem tűr el német győzelmet. És most Magyarország a maga megtépett sorsát kapcsolja Németorszá-

géhez? Miért? Csak azért, mert egy szörnyű háborúban, melybe a magyarságot akarata ellen belevitték, Németországgal közös balsors érte? Amely azonban közösen sohasem reparálható, ezt jól jegyezze meg magának a hivatalos magyar külpolitika!, s minél messzebbre tudjuk vinni Trianont Versaillestól, annál inkább erősödik az ésszerű revízió lehetősége. Vagy talán atból a megfontolásból, amit vezető politikusoktól is gyakran hallunk, hogy az Anschluss elkerülhetetlen lévén, nekünk minden okunk megvan a Sopronig előretolt Németországgal jó viszonyban lenni? Nos, hát ez az, ami épen nem lehetséges. Nem lehet, hogy egy Sopronig előretolt Németországgal jó viszonyban legyünk, mert Wotan Sopronnál meg sem állna, hanem Dunántúl mindinkább erősödő német szigetein mind hódítóbban és hódítóbban folytatná vadorútját a tengerek felé . . . Folytatná, ha az Anschluss egyáltalán lehetséges volna. De nem lehetséges, mert a legelső komoly gleichschaltungos mozdulat itt – s most újra ott vagyunk, ahonnan kiindultunk, a logikának csak egy útja van, – Európa felvonulását jelentené Németország ellen. Isten óvja Magyarországot, hogy ez a felvonulás még egyszer Németország oldalán találja.

A mi utunk elő van írva, a földön és a
A revízió csillagokban: és ez a revízió útja. A magyar útja revízió útja, függetlenül Versaillestól és minden bonyodalomtól, mely Versailles körül kerekedhet. Helyesen indítottuk el – s az Bethlen István érdeme – amikor Mussolini kezébe tettük le sorsos aktáinkat, okosan folytattuk, amikor – s ez a Revíziós Liga érdeme – az angol közvéleményt, az angol parlamentet megnyertük ügyünk számára.

Elértünk egyet-mást, sikereinket lemérhetjük Benes és Titulescu urak idegességén – de igazán érvényesíteni a mi igazunkat csak Franciaország és – erre nyomatékmal akarok rámutatni, Lengyelország segítségével lehet. A magyar külpolitikának nem lehet egyéb feladata – s ezt el nem árulhatja sem egy tál lencséért, sem egy tál szójababért – mint

megtalálni az utat, mely Parisba és Varsóba visz. Franciaországgal meg kell értetnünk, hogy az Anschluss mindaddig fenyegető kérdőjel marad, a német Drang nach Osten mindaddig másként, mint véres háborúval el nem intézhető, míg a Duna medencéjében valamely erősen összecementezett koncepció nem jön létre; viszont a Duna medencéjében nincs más megoldás, mint amelyben Magyarország is megtalálja érdekeit, létének és fejlődésének biztosítékát. Tehát előbb becsületes revízió, azután a dunai megoldás. És komoly kapcsolatot kell teremtenünk Lengyelországgal, melynek jelentőségét a magyar külpolitikai törekvések tekintetében már Andrassy Gyula felismerte, de amellyel való kapcsolataink komoly ápolására, fejlesztésére eddig a magyar külpolitika nem ért rá gondolni. Andrassy Gyula tudta, hogy mit jelenthet egy baráti Magyarország a két ellenség által kétfelől szorított Lengyelországnak, melynek törekvéseit a magyarság mindig őszinte rokonszenvvel kísérte. És nyilván tudta azt is, hogy a mi revíziós törekvésünknek semmi köze a németek korridorelles álláspontjához. Ha Hitler meg egyezik e kérdésben Lengyelországgal, ám jó; de ha nem, mi egyetlen szabolcsi bakát fel nem áldozhatunk azért, hogy Németország a korridort visszakapja. Bizonyynyal az a mozgalom, melyet angol képviselők indítottak Trianon revíziójáért, nem utolsó ajánló levél ügyünk számára Franciaországban, de igazabban, mélyebb megértéssel, hathatósabban senki a mi ügyünket Franciaországban nem prezentálhatja, mint Lengyelország. Aznap, mikor a magyar miniszterelnök megtalálja az utat Varsó felé, gördül fel a függöny a magyar revíziós dráma utolsó felvonásához.